

RÖTT

NUMMER 3/2021

Vad sjutton
betyder
alienation?

KRÖNIKA

”Det kan också
nöta ner, stelna
både axlar, nacke,
morbror, lår. För
kroppar värker
när de står stilla
och inte får växa
fritt.”

BALSAM KARAM

Bibliotekarien som började skriva

Vad har hänt
med den
jämlika skolan?

De använder
sina kroppar
som verktyg

Premiär
för Håkans
Historia!

Pandemin
- steget mot
ekosocialism?

EN TIDNING FRÅN VÄNSTERPARTIET

FOTO: ELISABETH OHLSON

4

I marknadsskolans skallvågor

Det har gått nästan 30 år sedan friskolereformen. Skolan har blivit en vinstdrivande maskin och är i dag mer segregerad än någonsin.

FOTO: ERIK ARDELJUS

12

Arbetarna lyfts fram

Annica Carlsson Bergdahl och Elisabeth Ohlson har gjort både bok och utställning om de som arbetar med sina kroppar.

ILLUSTRATION: LEODAN RODRIGUEZ

24

Tema: ekosocialism

Rött har träffat V:s klimatpolitiska talesperson Jens Holm, för att diskutera hur pandemin gör det möjligt att driva igenom nödvändig klimatpolitik.

Trånga, stela normer fanns, och finns. Som inte känns eller märks om du utgör dem. Men om du inte passar in, vill röra dig och inte stå still, inplacerad. Då skaver det.

Karin Nilsson, sidan 9

FOTO: CLAUDIA MENA

Hör av dig till Rött!

Åsa Mattsson, redaktör
asa.mattsson@riksdagen.se

Sam Carlshamre, politisk redaktör
samuel.carlshamre@riksdagen.se

Martin Thåström, reporter
martin.thastrom@vansterpartiet.se

Agnes Stuber, bildredaktör/formgivare
agnes.stuber@vansterpartiet.se

Har du frågor om ditt medlemskap? Behöver du adressändra eller vill du inte ha tidningen?

Kontakta medlemsservice på:
072 217 57 23
medlemsservice@vansterpartiet.se

Rött utges av Vänsterpartiet. Ansvarig utgivare: Aron Etzler **Redaktör:** Åsa Mattsson asa.mattsson@riksdagen.se 070 338 25 39
Omslag: Agnes Stuber **Formgivning:** Agnes Stuber **Postadress:** Rött, Vänsterpartiet, Riksdagen, 100 12 Stockholm **Tryck:** Billes AB, 2021
Prenumeration & adressändring: Pren. 200 kr/4 nr, medlemsservice@vansterpartiet.se 072 217 57 23 **Annonsinfo:** www.vansterpartiet.se/rott
Utgivning: 4 nummer per år, ca 30 000 ex. **Taltidning:** Beställ Daisyskiva via 08-615 66 60 tidningar@irismedia.se eller lyssna på www.vansterpartiet.se/rott

Vi ger inte evig lojalitet

Ibland blir det först klart i efterhand vad som hänt. Så var det också under sommarens stora match om marknadshyror. Från början fanns något som nästan såg ut som stentavlor: en högtidlig regeringsförklaring grundad på ett avtal, Januariöverenskommelsen, en enig presskår som inte bara trodde att varenda bokstav skulle genomföras, utan att den helt ovidkommande frågan om hyrorna var ointressant för alla. Sakerligen skulle ingenting av detta ändras. Och säkerligen skulle Vänsterpartiet inte ha något att säga till om. Så såg det ut när Nooshi Dadgostar hade sin första pressträff och berättade att Vänsterpartiet tänkte stå fast vid sitt löfte att fälla en regering som genomför marknadshyror, att det var fullt möjligt eftersom regeringen saknade majoritet för sitt förslag och att Sverige nu närmade sig en regeringskris. Det var fakta, men alla journalister och tyckare skakade på huvudet och sa nja, det där, det kommer aldrig hända. De hade något starkare än fakta; sin tro. Det hade också regeringen och Centerpartiet, trots att Vänsterpartiet gång på gång talat om vad som kunde hända.

Nästa presskonferens innehöll därför en inbjudan från Vänsterpartiet till M och Kd att rösta bort regeringen. De små sprickorna i regeringens och presskårens berättelse kunde nästan ses fysiskt i kommentatorernas ansikten. De närmsta timmarna växte de till panik när

oppositionspartierna bekräftade att de gärna röstade med Vänsterpartiet.

Vid det här laget bestämde sig regeringen och Centerpartiet för att försöka lugna ner allt genom en egen pressträff, som gick ut på att de gav ett bud som var ännu sämre, och de möttes av frågor från journalister när Nooshi på Twitter avvisade budet medan Annie och Stefan fortfarande stod och pratade. De försäkrade att det ändå var värt att ta en regeringskris för. Det var vid det laget som regeringen förlorade greppet om matchen. Några dagar senare röstades regeringen ned, och ingen utom Aftonbladets Lena Mellin ansåg att det var speciellt snurrigt.

Mycket har sagts om Nooshi Dadgostars skicklighet och förtroendegivande pressträffar. Men hyresmatchen handlade inte minst om hur en av pelarna i socialdemokratiens trossystem rasade, den om Vänsterpartiets eviga lojalitet. En regering behöver ha stöd i riksdagen. Den behöver respektera partier som den vill ha stöd av. Och den gör bäst i att inte basera sitt regerande på omöjliga ekvationer.

ARON ETZLER

Det var vid det laget som regeringen förlorade greppet om matchen.

En skola för alla?

På bara ett par decennier omvandlades en av världens bästa och mest jämlika skolor till en vinstdrivande maskin. Rött har träffat Naveed Khan, en engagerad pappa i Fisksätra, för att prata om marknadsskolan.

Inne bland Saltsjöbadens vackra villor ligger Igelboda skola. Naveed Khan, som har sina två barn på skolan, menar att den på många sätt är väldigt bra. Barnen trivs, lärarna är duktiga och dialogen med föräldrarna är god. Problemet är bara att skolan i det närmaste är segregerad.

– Våra barn gick i en friskola i Fisksätra, men vi tyckte inte att den var bra. Många lärare var obehöriga, de tog in elever med stödbehov men gav dem ingen hjälp. Den blev bara sämre och sämre, så 2018 flyttade vi barnen till Igelboda. Då var det en bra mix av barn, både etniskt svenska och med invandrarbakgrund, berättar Naveed Khan.

När Fisksätra skola, en kommunal skola i stadsdelen med samma namn, stängdes 2019 flyttade många av skolans elever till Igelboda, som hade lediga platser. Många av de nya barnen hade invandrarbakgrund. Och plötsligt hände något med Igelbodas etniskt svenska elever.

– Efter sommaren hade nästan alla de ”svenska” barnen försvunnit. Jag pratade med lärare, med rektorn och med skolrådet och förstod att de hade bytt till en annan skola i närheten, Samskolan. Hur kan det vara så fortfarande, att föräldrar väljer skola efter barnens bakgrund, undrar Naveed Khan.

För ett par år sedan hade ungefär hälften av barnen invandrarbakgrund; nu är andelen runt 90 procent.

– Vad tror människor ska hända, om man börjar segregera så här redan på lågstadiet? Om våra barn vänjer sig vid att de tillhör två olika grupper, svenskar och invandrare, hur ska de kunna tro något annat när de blir vuxna? De kommer aldrig kunna umgås, aldrig kunna arbeta tillsammans. Det är så här man skapar utanförskap och parallellsamhällen, fortsätter Naveed Khan.

– Jag tror inte att det alltid handlar om rasism, jag tror att föräldrarna blir oroliga för att deras barn ska få en sämre skolgång, att barn som pratar sämre svenska ska ta all lärarnas tid eller att det ska bli stökigt, men det är sådant som skolan måste kunna lösa. Det är upp till politikerna att se till att det finns resurser och det är upp till oss föräldrar att engagera oss och vara förebilder. Vi kan inte leva i ett rassegregerat samhälle bara för att svenska föräldrar inte kan känna förtroende för skolan!

Det är så här man skapar utanförskap och parallellsamhällen.

En väg in i samhället

Naveed Khan kom själv till Sverige som sjuåring, från Pakistan. Han minns hur skolan blev hans väg in i det svenska samhället. ▶

Naveed Khans barn går i Igelboda skola, en skola som blivit alltmer segregerad. Något Naveed Khan ser allvarligt på och engagerar sig för att förändra.

Skillnad. Naveed Khan kom till Sverige 1991 och upplevde ett varmt mottagande och en hjälpsam skola. Något han tycker har ändrats i dag.

– Det fanns så mycket resurser i skolan då, och det fanns en plan för hur invandrade barn skulle få hjälp. Nu ska nyanlända gå i samma klass som alla andra. Det fungerar inte för någon.

– Vi kom hit 1991 och jag började i en kommunal skola här i Fisksätra, vi var väl kanske 30 procent invandrarbarn. När klassen hade svenska gick vi som inte kunde språket iväg med en speciallärare och lärde oss svenska från grunden. På gympan, musiken, matten, allt det man kunde göra utan språket, var vi med de andra i klassen som vanligt. Det fanns så mycket resurser i skolan då, och det fanns en plan för hur invandrade barn skulle få hjälp. Nu ska nyanlända gå i samma klass som alla andra. Det fungerar inte för någon, menar han.

– Jag har alltid haft en känsla av att vi invandrare aldrig kan bli accepterade som riktigt svenska, men när jag kom hit märktes det ändå att man ville att vi skulle bli en del av samhället. Det är det viktigaste och så måste det fortsätta vara. Då behövs en skola där alla sorters barn kan mötas och där alla får det stöd de behöver.

Segregation pågår i hela landet

Petter Sandgren är skolforskare vid Stockholms universitet. Att det pågår en segregering bland svenska barn kommer inte som en nyhet för honom. Tvärtom menar han att det som Naveed Khan beskriver har hänt i Igelboda håller på att hända i hela landet.

– När man införde det fria skolvalet var tanken att vårdnadshavare skulle kunna välja en pedagogik som passade deras barn. Vad det faktiskt har inneburit är att föräldrar väljer vad de tycker är lämpliga klasskamrater. Man kan se det ganska tydligt i det offentliga samtalet om skolan; man pratar om ”bra

skolor” och ”stökiga skolor” och menar egentligen skolor med få respektive många elever med invandrarbakgrund.

Vad eleverna i skolan presterar, och hur de upplever sin skola, är mindre viktigt.

Det finns också ett intresse av att framställa särskilt den kommunala skolan som kaotisk och otrygg, menar Petter Sandgren. Friskolekoncernerna och deras förespråkare använder gärna ordning och reda som ett argument för att locka till sig elever.

– Friskolor framhåller ofta att elever byter till dem för att kunna känna sig trygga. Man skapar en bild av den kommunala skolan som en laglös plats full av mobbning och trakasserier. I själva verket ser vi forskare ingen egentlig skillnad i statistiken; barn är varken mer eller mindre utsatta i kommunala skolor än i friskolor.

Skolan, vars uppdrag delvis är att vara kompenserande och utjämna klyftor i samhället, fungerar enligt Petter Sandgren i dag precis tvärtom. Även om segregation oftast i grunden är en bostadsfråga är också skolan pådrivande.

– Genom att familjer i segregerade bostadsområden kan välja skolor i andra områden så skulle det fria skolvalet kunna hjälpa till med integrationen. Tyvärr så har det inte fungerat så i praktiken. Istället ser vi det som Naveed Khan beskriver; när barn från utsatta områden kommer till en skola flyttar de etniskt svenska eleverna.

Det är inte heller bara utifrån etnicitet som den svenska skolan håller på att segregeras. Överallt pågår skiktningen av

FOTO: PRIVAT

Petter Sandgren,
skolforskare på
Stockholms
universitet

För alla. Naveed Khan menar att skolan hade en viktig roll i hans integration. Han vill se att skolan är till för alla, oavsett bakgrund eller svårigheter.

svenska barn. I Bromma i Stockholm, där nästan alla barn kommer från välbeställda familjer med svensk bakgrund, hamnar barn från villaområden ändå i andra skolor än barn som vuxit upp i lägenhet. I storstäderna söker sig familjer ur den kulturella eliten till andra skolor än de ur den ekonomiska eliten.

Det är som att öppna Pandoras ask. Ger man människor tillfälle att kategorisera och dela upp kommer de också att göra det. Det skapar och befäster motsättningar som egentligen inte finns.

Gör skillnad på folk och folk

Det fria skolvalet och koncernskolornas aggressiva marknadsföring verkar ha lärt både familjer och barn att göra skillnad på folk och folk. Tyvärr verkar det vara den enda nya kunskapen de har bidragit med. Friskolornas elever får visserligen genomgående högre betyg än den kommunala skolans, men gör trots det sämre ifrån sig på de nationella proven.

Petter Sandgren framhåller hur höga betyg också blir ett försäljningsargument för friskolorna.

För friskolekoncernerna är det viktigt att deras elever får höga betyg, inte för att de har ett intresse av att se starka elever som klarar sig väl i samhället, utan för att det är viktigt i deras marknadsföring. Alltså sätts det höga betyg som inte alltid har någon koppling till vad eleverna faktiskt presterar. Vi ser i forskningen att elever från friskolor klarar sig sämre

Fakta om friskolan

- Friskolereformen genomfördes av Bildt-regeringen 1992. Det påstods att den skulle höja kvaliteten i svenska skolan, ge utrymme till alternativ pedagogik och rädda glesbygdsskolor.
- Läsåret 2019/2020 gick 25 procent av Sveriges gymnasieelever, och 15 procent av grundskoleeleverna, i en friskola. Friskolorna står för en allt större del av skolmarknaden.
- Under de senaste fem åren har Sveriges största friskolekoncerner gjort en vinst på mer än 5 miljarder kronor, innan skatt och räntor. Skolpliktsavdraget, som gav kommunala skolor rätt till en högre skolpeng på grund av deras större ansvar, ströks 2009. Mycket av friskolornas vinst kommer från det avskaffade avdraget.
- I genomsnitt har friskolorna ungefär 10 procent färre behöriga lärare än den kommunala. De har 14 elever per lärare, där den kommunala skolan i genomsnitt har 12. Grundskolelärare i friskolor tjänar i snitt 1100 kronor mindre i månaden än kollegor i den offentliga sektorn.
- Elever i friskolor får högre resultat på nationella prov än elever från kommunala skolor, men lägre resultat när personer som inte är anställda av deras skola kontrollrättar proven.

både på nationella prov och när de sedan tar klivet över till högskolan. Ändå används friskoleelevernas högre betyg som ett sätt att svartmåla den kommunala skolan.

En av världens bästa och jämlikaste skolor har på ett par decennier förvandlats till en vinstdrivande maskin, som inte bara producerar oförberedda elever utan också segregation. Aktiebolagskoncernernas skolor utbildar också allt fler av de svenska eleverna. Kan den utvecklingen vändas, och i så fall hur?

– På kort sikt kan man börja med att stryka skolköerna. De ger resursstarka, välutbildade föräldrar ett enormt försprång på skolmarknaden. På längre sikt, fast helst så snart som möjligt, bör det fria skolvalet i dess nuvarande form tas bort. Skolornas

upptagningsområden måste få styra vilka elever som hamnar var, även om det är viktigt att de utformas så att de omfattar många sorters bostadsområden. Så ser systemet ut i Finland, och deras skolor har inte heller de växande segregationsproblemen vi ser här, säger Petter Sandgren.

För närvarande är stödet i riksdagen för att reformera det fria skolvalet tyvärr litet, precis som stödet för att begränsa skolkoncernernas vinster. I nuläget verkar det alltså som att svenska skolan kommer att fortsätta sin förvandling till ett aktiebolag, som producerar enorma vinster till sina ägare, men inte vare sig trygghet, jämlikhet eller elever förberedda för ett vuxenliv.

TEXT: MARTIN THÅSTRÖM

FOTO: ERIK ARDELIUS

Kommentar

Daniel Riazat
skolpolitisk
talesperson (V)

Marknadsskola, vad är det egentligen?

– Med det menar vi ett skolsystem som styrs av marknadslogik, där utbildning är en vara till försäljning, eleverna är kunder och lärare och rektorer är försäljare. Det handlar inte bara om de privata skolorna, för även de kommunala skolorna tvingas anpassa sig efter de förutsättningarna.

Varför är det ett problem?

– Rapporter och mätningar visar att svenska skolan har gått från att vara världens mest jämlika, till att vara den skola där ojämlikheten växer allra snabbast. Både skolforskare och internationella organisationer som OECD är helt överens om att det är marknadssystemet som har varit drivande i den utvecklingen. Det systemet har också betytt att ett fåtal stora koncerner har skaffat sig nåt som börjar likna ett monopol. Det ger dem möjligheten att pressa ner sina kostnader med färre behöriga lärare, sämre lokaler och lägre löner.

Vad har det betytt för de enskilda eleverna?

– En sak vi ser är att elever i friskolor är sämre förberedda för högre utbildning och för arbetslivet. Trots att friskoleelever generellt sett får högre betyg, så gör de sämre

ifrån sig på nationella prov och får sämre resultat när de går vidare till högskolan. Då ska det tilläggas att dessa privat-skolor ofta har ett elevunderlag med barn ifrån resursstarka hem, eftersom kösystemet och skolvalet gör att de aktivt kan välja bort barn med större behov av hjälp och stöd.

Och lärarna, vad tycker de generellt om den nya skolan?

– Lärarfacken har blivit allt mer kritiska till det nya marknadsanpassade sättet att driva skolor. Speciellt det senaste året har vi sett stora protester från lärarkåren. En majoritet av både lärarna och av folket i stort vill avskaffa marknadsskolan och återinföra ett jämlikt och sammanhållet skolväsende. Ändå är vi det enda riksdagsparti som driver frågan – både Socialdemokraterna och Miljöpartiet brukar komma på att de inte gillar marknadsskolan när det är dags för valrörelse, sedan återgår de till att göra ingenting.

Vad behövs för att få skolan på rätt köl igen?

– Till att börja med vill vi sänka skolpengen till privata aktörer, eftersom de helt enkelt inte har samma omfattning av ansvar, och basera finansieringen på klasser istället för enskilda elever. Det skulle ge de kommunala skolorna en mer förutsägbar ersättning. Sedan måste det självklart kompletteras med extra ersättningar för särskilt stöd. Skolvälsystemet behöver också förändras för att segregationen ska minska. Men vi kämpar också för att avskaffa skolmarknaden i grunden, från förskola till vuxenutbildning. Det är trots allt själva huvudproblemet. Vinstjakt och marknadslogik har helt enkelt ingenting i skolan att göra.

Martin Thåström

Jernvärksstaden?

Karin Nilsson

Författare, folkhögskollärare och ordförande för Föreningen Arbetarskrivare

Kulturens återvändo

Kulturarrangemangen som nu återvänder. Ser fram emot konst och konserter på kulturföreningen Kungen i Sandviken.

Exkludering av sjuka

Den bristande sjukförsäkringen. Fler människor måste inkluderas!

Vattenpölen speglar ett brukslandskap och längre bort hörs rör rullas. Vant slår de ner i backen och bildar en trygg bakgrundsmelodi. Jag står i regn och undrar hur en ursprungsplats känns och låter. Funderar du som jag? Om våra kroppar fångar ljud och präglas av en trakts alla vibrationer.

Sandviken är en karaktäristisk järnverksort, byggd på kollektiva minnen och malmmark. Här är bandvalsare, tråddragare, rörriktare möjliga och ofta förväntade yrkesval. Skiftgången har påverkat stadsbilden och vid byten syns cyklisterna på rad vid Norra Porten. Det är tryggt och förutsägbart, och visst, snävt. Min morbror John tillbringade hela sitt arbetsliv på verket. Han blev till och med förman, inte alltid ett positivt begrepp häromkring. Han gjorde troget sina skift, köpte Aftonbladet på väg hem, kollade på sport. Var själv aktiv på den tiden en kunde vara landslagsman i både bandy och fotboll, samtidigt. Han kom ihåg när fotbolls-VM spelades på Jernvallen 1958, och när Jimi Hendrix spelade i Högbo. En sådan liten ort har så stora berättelser. Vintertid kunde en höra de handskbeklädda bandyapplåderna när någon slog ett knackskott direkt i mål. I dag låter staden annorlunda. Bandy spelas inomhus, konserterna likaså. Men rören ger fortfarande eko nattetid, och de arbetande kropparna, valkarna, är delvis desamma. Många jobbar fortfarande i själva verket, eller inom de kommunala omsorgerna. Valen något stereotypa men i dag fler. Du kan läsa estetiska program, du kan bilda dig på bibblan, plugga på högskolan i Gävle, spela piano på Kulturcentrum. Och hitta just din röst och önskan. Flera är författarna, musikerna, bildkonstnärerna härifrån - kreativitet föds och flödar.

Morbror John var egentligen, eller också, naturfotograf. Han lämnade mängder av film och foton i källarförrådet efter sig. Men han kände de likriktade förväntningarna, visste tanken om att inte sticka ut och tro att en är någon. Och helst ingå i ett kollektiv, både inom politiken, den

fackliga rörelsen, idrotten. Trånga, stela normer fanns, och finns. Som inte känns eller märks om du utgör dem. Men om du inte passar in, vill röra dig och inte stå still, inplacerad. Då skaver det. Och du kan hamna utanför om du är kvinna och vänsterpartist till exempel, medan (vita) män i majoritet får hänga med. På möten och i de stundtals dolda beslutssvängarna. Men det är inte unikt för en småstad. I Stockholm finns maktstrukturer, ideal, andra städer har. Skikt vi silas genom, där våra drömmar ibland fastnar och förblir ofullständiga.

"Ett svenskt brukslandskap kan vara frihet, en mylla för kultur och gemensam trygghet. Det kan också nöta ner, stelna både axlar, nacke, morbror, lår."

Sandviken är sedan några år tillbaka en fristadskommun för följda författare. Just nu bor journalisten Mahdieh Golroo här. Hon tycker att Sandviken är en fantastisk plats och när vi träffas och fikar tillsammans kan hon brista ut i skratt för att bakelsen smakar så underbart. Hon har andra perspektiv. Hon har suttit fängslad i Iran för att hon har drivit kvinnorrättsfrågor. Och här får hon tala fritt, uttrycka sig i en demokrati. Livet är kontrastrikt. Ett svenskt brukslandskap kan vara frihet, en mylla för kultur och gemensam trygghet. Det kan också nöta ner, stelna både axlar, nacke, morbror, lår. För kroppar värker när de står stilla och inte får växa fritt. Då fångar de lätt upp dova toner från tunga industrier, och kanske grå kommunhus. Bakgrundsljuden når oss ändå in. Både här som där, i landsort och i storstad.

Bara Rött

Mikroplasten i haven är oftast inte mikropplast, enligt en ny studie.

RÖTT I SIFFROR:

680 000

privata sjukförsäkringar finns i dag. För 20 år sedan låg siffran på 103 000. Det här gör att vården blir alltmer ojämlig i Sverige, när höginkomsttagare får förtur till vård. *Källa: LO*

5 362

nya medlemmar har Vänsterpartiet fått sedan 17 juni och fram till 15 september. Det är en historisk ökning. Välkomna alla nya! *Källa: Vänsterpartiets medlemservice*

39

månader kan arbets sökande fastna hos privata arbetsförmedlare. Insatsen Stöd och matchning har en maxgräns på 9 månader, trots detta sitter många fast längre och ofta leder det inte till jobb. *Källa: Arbetet*

80

procent av vad forskare tidigare trott är mikropplast i haven har i en ny studie visat sig vara fibrer från cellulosa och textil. Det är för tidigt att säga om det är en glad nyhet, men förmodligen. *Källa: Science Advances*

Ett ord betyder väldigt mycket

Alla netto-noll-mål för klimatet kan kräva så mycket trädplantering att det kommer leda till kraftigt ökade flyktingströmmar och hunger.

Det skriver den brittiska välgörenhetsorganisationen Oxfam, som räknat ut hur mycket mark som kommer gå åt på grund av ordet "netto" – det vill säga om inte företag och länder minskar de faktiska utsläppen av koldioxid utan fortsätter

släppa ut lika mycket, och bara kompenserar genom att köpa upp fattigas jordbruksmark för att plantera skog på markerna..

– Vi kommer att bli lurade av netto-noll-mål om det i slutändan bara är en avledningsmanöver för business-as-usual, säger Nafkote Dabi, Oxfams rapportförfattare.

SÄG VAD DU TYCKER – VINN EN BOK!

Skriv till oss och ge din synpunkt om det här numret av Rött. Vad tycker du var bra? Vad var mindre bra? Vad skulle du vilja läsa om i kommande nummer? Adress och mail hittar du på sidan 2.

Du kan vinna *Vi som arbetar med våra kroppar*, *Ameenans resa*, *Kampdiktare i folkhemmet*, eller *Valkvisor*.

Läs recensionerna på sidan 31.

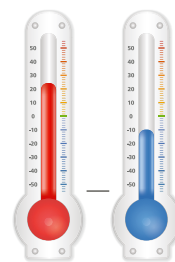
Förra numrets vinnare blev Päivi Kirsilä, Fagersta, Victor Limachi, Uppsala och Jan Martinsson, Kalmar.

Tips!

Rött kommer även ut som taltidning. Ladda ner på vansterpartiet.se/rott

Foten måste vissa få den för att andra ska få in den?

– Birk Andersson

Vi tar tempen

Röd och het eller blå och kall? Vem hamnar på plus och vem på minus? Rött vet!

+28 Linnea Lindquist, rektor på Hammarkullsskolan i Göteborg, hyrde simhallen under fyra veckor i somras. Eleverna gick halva dan i lovskolan, halva i simskolan. Fram med lagerkransen!

+11 Makakhonan Yakei har tagit över rollen som ledare av en apflock på Kyushu-ön i Japan, genom att slänga sig med hela sin vikt på alfahannen. Personal i naturreservatet har fastställt att Yakei är flockens alfahona genom att lägga ut jordnötter och se vem som åt först. Var det alltså vad som hände när Stefan Löfven avgick, och vilka nötter i S hänger det på för att Sverige ska få sin första kvinnliga statsminister?

+1 Pensionsplundraren Alexander Ernstberger har dömts till fängelse, porscharna är beslagtagna och skadestånd ska betalas. Sveriges pensionärer skickar tackkort – i ett orange kuvert.

-15 Sveriges näst största utsläppare av koldioxid, Cementa, vill få tillstånd att bryta ännu mer kalk på Gotland. Grundvattnet riskerar förgiftning, men annars blir det brist på betong menar man. Mal istället ner arkitekten Gert Wingårdhs hiskeliga betongmonster vid Liljevalchs i Stockholm. Det lär räcka till byggandet av många broar.

-30 Star Trek för miljardärer. Richard Branson blev rikaste Spock när han blev först ut i rymden, i kamp mot miljardärerna Bezos och Musk. Av någon anledning far tankarna till Ikaros som flög för nära solen och störtade i havet. På den tiden hette det hybris. **Syster Koll**

Hej Wondemagegn!

FOTO: ALEXANDRA DUBSO

Vill göra politik begripligt

Vi säger hej till en nybliven medlem, Wondemagegn Ejiyu Kedebe!

Varför gick du med i V?

– Jag har varit engagerad i politik länge. I Etiopien jobbade jag som frilansjournalist och skrev om afrikansk politik. Efter att ha suttit fängslad ett år för mitt arbete kom jag till Sverige 2015.

– Att jag gick med i just Vänsterpartiet beror på att vi delar många värderingar.

Vilka är dina hjärtefrågor?

– Rasism mot svarta är kanske den viktigaste frågan för mig, men jag brinner också

Rasism mot svarta är kanske den viktigaste frågan för mig.

för att göra politik begripligt för alla, även de som brukar stå utanför. Arbetet för internationell solidaritet och universell demokrati är också mycket viktigt för mig.

Hur engagerar du dig utöver ditt medlemskap i V?

– Jag sitter i styrelsen för Black Lives Matter Sverige,

Personligt

Ålder: 40 år

Bor: Uppsala

Familj: Fru, två söner och två bonusbarn

Sysslar med: Stödpedagog på ett LSS-boende, pluggar beteendevetenskap

Läser: Mycket, mest om politik och filosofi

Fritidsintresse: Resa, basket och afrikansk politik

och jag har fortsatt att skriva artiklar både för svenska och internationella medier. Jag har ett stort kontaktnät sen min tid som journalist och jag försöker att använda det för att göra gott!

Martin Thåström

Sjöstedt & Nordh summerar

I slutet på augusti gav Bonniers ut *Allt kommer att bli bra*, Jonas Sjösteds memoarer som han skrivit ihop med sin mångåriga pressekreterare Jessica Nordh. Rött ställde några frågor till författarduon.

Varför kändes det angeläget att skriva boken?

– Under många år har jag skrivit dagboksanteckningar från mina arbetsdagar med Jonas Sjöstedt. De blev underlag till en extremt ärlig bok om livet bakom kulisserna. Om hemliga möten och samtal som inte gick att berätta om när vi var mitt i den politiska hetluften. Nu känns det roligt att kunna berätta om vad som egentligen hände under den här omvälvande tiden när det politiska landskapet förändrades, säger Jessica Nordh.

I boken berättar ni om hur Vänsterpartiets opinionsfiffror fick en skjuts under Jonas tid som partiledare. Kortfattat, vad var hemligheten?

– Partiet började arrangera stora och välbesökta möten runt om i landet och växte på sociala medier. Vi lyckades stärka en vänsterrörelse och visade att det är kul att vara med i Vänsterpartiet. Vi såg också till att lyfta fram partiets politiska framgångar i de många kommuner där vi var med och styrde. Genom det visade vi att Vänsterpartiet inte bara kunde sitta med och styra, vi var bra på det också. Under åren blev Vänsterpartiet mer av det

folkliga parti vi är i dag, och växte både i opinionen och i medlemsantal, säger Jessica Nordh.

Vad är det för parti du lämnat över till Nooshi, och hur hoppas du att hon ska utveckla det?

– Vänsterpartiet har fler medlemmar och mer väljarstöd i dag. Vi har visat att vi är ett parti som är bra på att styra och genomföra reformer, utan oss blir det ingen vänsterpolitik. Men vi har också visat att vi är beredda att utmana högerpolitik, oavsett vem som

för den. Vi har blivit ett grönare parti och utvecklat vår förmåga att nå intresserade väljare, säger Jonas Sjöstedt och fortsätter:

– Jag avstår från att ge råd till dagens partiledning, men det har varit kul att jobba med Nooshi och jag är väldigt glad att ha henne som partiordförande.

Vad är det allra bästa minnet från de här åren?

– För mig är det alla möten med väljare och vänsterpartister runt om i landet som har betytt mest. Det är där jag har fått energi och gemenskap även då det ibland har varit uppförsbacke i det politiska arbetet. Många av de mötena är skildrade i vår bok, avslutar Jonas Sjöstedt.

Martin Thåström

Annica Carlsson Bergdahl och Elisabeth Ohlson vill lyfta arbetare i en ny bok och utställning.
- Även om villkoren ser för jävliga ut för de här människorna så bär de också en väldig stolthet.

Med kroppen som verktyg

Trots att två miljoner svenskar har ett kroppsarbete ser vi sällan dem i medier och andra offentliga rum. I en nyutkommen bok och en utställning har Annica Carlsson Bergdahl och Elisabeth Ohlson bestämt sig för att ändra på detta.

En arbetare är ingenting utan sin kropp. Oavsett om du är skogsarbetare, undersköterska, lagerarbetare, lastbilschaufför eller jobbar i butik är kroppen ditt huvudsakliga arbetsredskap. Detta är en erfarenhet som förenar två miljoner svenskar. Kroppen som verktyg, förutsättning och kunskapsbärare. Ändå har en berättelse om denna stora gruppas kollektiva, kroppsliga erfarenhet saknats. Fram tills nu.

– Jag blev väldigt drabbad av fotografen Jean Hermanssons foton från industrin under 1960-1970-talen, säger författaren Annica Carlsson Bergdahl om bakgrunden till boken och utställningen *Vi som arbetar med våra kroppar*.

– Jag började fundera kring var arbetarklassen är i dag. De är så osynliga, både i media och i offentliga rum. Jag ville veta hur alla de här människorna som går till jobbet varje dag har det. Vilket pris betalar den traditionella arbetarklassen av i dag med sina kroppar?

Tillsammans med fotografen Elisabeth Ohlson, berömd för sina bilder av människor och inte minst den legendariska utställningen *Ecco Homo*, startade Annica Carlsson Bergdahl projektet att resa runt och porträttera svenska arbetare med fokus på kroppen. Resan tog dem från Malmö i söder till Gällivare i norr, med stopp i bland annat Boden, Sundsvall,

Härnösand, Uppsala, Kungälv, Kristianstad och Bromölla. Planen var att med både text och bild skildra så mycket som möjligt av de arbetande människornas vardag. Men när pandemin slog till bara några veckor in i arbetet komplicerades allt:

– Jag hade så klart önskat att jag hade fått vara med i omklädningsrum och liknande för att verkligen komma nära med kameran, säger Elisabeth Ohlson.

– Men faktum är att även om vi inte hade gjort det här arbetet under en pågående pandemi så hade det ändå varit svårare för mig att få fotografera jämfört med hur det var förr. På industrierna i dag har man som fotograf nästan alltid en pressekreterare med sig som vaktar vilka vinklar man väljer och vad man fotograferar.

Kontroll och övervakning

Den ökade kontrollen från arbetsgivarna märks också i intervjuerna. Oavsett om det handlar om en undersköterska, en lagerarbetare, en busschaufför eller en städare återkommer regelbundet vittnesmål om att många som arbetar med sina kroppar upplever sig närmast övervakade. Cheferna vill veta exakt vad de gör med varje minut.

– Övervakningen ökar stressen, säger Annica Carlsson Bergdahl.

– Känslan av att arbetsgivaren inte har tillit utarmar människor. Det får också den omvända effekten,

"Jag började fundera kring var arbetarklassen är i dag. De är så osynliga, både i media och i offentliga rum."

Bilder ur *Vi som arbetar med våra kroppar*

"Om inte arbetarna organiserar sig händer ingenting med deras villkor."

att när man upplever att ens chef inte tror att man tar ansvar så skiter man i det. Man gör mindre än vad man hade gjort om man hade känt att man hade chefs förtroende.

Ingen av de 33 medverkande i boken tilläts ställa upp på en intervju under arbetstid. De som har valt att delta har alltså tagit av lediga stunder för att berätta om sin vardag. Många av dem brinner för frågan om en bättre arbetsmiljö. Flera är engagerade fackligt, och det är också ur ett samtal om organisering som projektets titel kom till:

– Undersköterskan Malin, som syns på bokens omslag, sa "vi som arbetar med våra kroppar måste gå ihop för att det ska lyfta för oss", berättar Annica Carlsson Bergdahl.

– Hon har ju helt rätt i det. Arbetsgivarna har mycket större makt i dag. Om inte arbetarna organiserar sig händer ingenting med deras villkor. Jag tycker att alla de organiserade personer som vi intervjuat är förebilder. När Centern pratar om att "fucka facket" vill vi visa motexempel på att organisering faktiskt leder till förändring.

Arbetsgivarna har inte bara mer makt i dag. Kraven på effektivisering av arbetet ökar också ständigt. Många av de intervjuade vittnar om pressade dagar, där förväntningarna på prestation från deras första år i yrket mer än fördubblats. Här finns

hemtjänstpersonal som för 20 år sedan skulle hinna med sex vårdtagare per dag. I dag är kravet 20, vilket ger ungefär tio minuter hos varje människa som behöver hjälp och stöd.

Stressigt trots robotisering

I industrin har maskiner och robotar kommit in för att underlätta tunga lyft och snabba på produktionsprocessen. Med dessa har dock nya problem uppstått, som på sätt och vis är minst lika stressande för arbetaren:

– Fabrikerna är renare i dag, säger Annica Carlsson Bergdahl.

– Förr när arbetet var smutsigt och tungt och hanteringen av giftiga ämnen ledde till sjukdomar gick många i förtidspension redan vid 40 år. Men i dag med alla maskiner är fabrikerna fyllda av pip och tjut, och arbetarna förväntas hinna med så mycket mer. Det blir inte bara en fysisk stress utan också en psykisk. Hela kroppen är påverkad av arbetet i dag på ett helt annat sätt.

Elisabeth Ohlson minns särskilt ett ögonblick under arbetet, med just undersköterskan Malin. En oväntad inblick i hennes vardag gav fotografen ytterligare förståelse för hur slitsamt arbetet är:

– Jag skickade med Malin en filmkamera för att hon skulle kunna ta upp lite ljud eller video från sin

Psst! Vinn boken
- läs mer på sidan 10.

Utställning och bok

I *Vi som arbetar med våra kroppar* porträtteras 33 svenska arbetare av journalisten Annica Carlsson Bergdahl och fotografen Elisabeth Ohlson. Industriarbetare, butiksbiträden, undersköterskor, städare, skogsarbetare, restauranganställda och många fler berättar personligt och med kroppen i fokus om hur de har det på jobbet.

Vi som arbetar med våra kroppar ges ut som bok på Carlsson bokförlag. Projektet syns även som vandringsutställning runt om i Sverige under 2021, fram till 21 oktober på Läns museet Gävleborg. Även en minivariant av utställningen kommer att kunna ses på arbetsplatser runtom i landet.

arbetsdag. Jag blev väldigt berörd när jag sedan tittade på den filmen. För jag märkte att Malin går inte. Hon springer. Nycklarna skramlar, jag hör henne säga ”jag kommer om fem minuter” till någon som hon springer förbi, hon kommunicerar med sina arbetskamrater i farten. Och detta hade alltså inget att göra med att hon hade en kamera med sig. Det här var hennes vanliga sätt att röra sig.

Medan medelklassen kämpar med att komma upp i 10 000 steg per dag går de flesta arbetarna i projektet över 20 000. Skor slits ut på löpande band, liksom hela kroppar. Många av de intervjuade återkommer till orimligheten i att höja pensionsåldern. Hur ska en butiksarbetare, en skogsarbetare eller en slaktare, som redan i 35-årsåldern har utslitna axlar och rygg, kunna jobba till nästan 70 år?

– När jag fotograferat de äldre arbetarna, som redan ser trötta ut, kan jag inte förstå hur man kan tycka att de ska jobba ännu längre, säger Elisabeth Ohlson.

– Ska de behöva få en hjärtinfarkt vid 69 år? Jag tycker att det är kränkande faktiskt. Hela företagsetiken har blivit så girig. Man vill bara tjäna mer och mer pengar på andra människors arbete. Jag kan tycka att sex timmars arbetsdag borde gynna alla. Det är rent av omodernt att vi inte redan har det.

Hälsa - en klassfråga

Den hårda pressen på arbetarkroppen syns i statistiken. För låginkomstmän har medellivslängden i princip stått still de senaste 30 åren. För kvinnor med de lägsta inkomsterna har den till och med sjunkit något. Samtidigt ökar medellivslängden rejält

för höginkomsttagare med hög utbildning. Hälsa har blivit en klassfråga i Sverige. Medan arbetarkroppen slits ner av fysisk och psykisk stress har muskler och god kondition blivit en statusmarkör för medelklassen.

– Förr skulle man dricka whisky med chefen för att få hög lön, säger Elisabeth Ohlson.

– I dag ska man jogga med chefen. För att ha tid och råd att äta rätt, gå på gym, vara i form så måste du tjäna mycket pengar och ha fritid. Har du en dålig lön och sliter med kroppen så orkar du inte fixa till din fysik när du är ledig.

Vi har kommit långt sedan den tid då niddbilder av överklassen visade gubbar med tjocka magar, fötterna på skrivbordet och en cigarr i munnen medan arbetarkroppen hyllades som ett muskulöst, majestätiskt ideal. I dag syns vd:ar berätta om sina maratonmeriter i hjältereportage, medan arbetare knappt figurerar i media i andra sammanhang än *Lyxfällan*. Elisabeth Ohlson och Annica Carlsson Bergdahl vill med *Vi som arbetar med våra kroppar* ändra på det.

– Även om villkoren ser för jävliga ut för de här människorna så bär de också en väldigt stolthet, säger Annica Carlsson Bergdahl.

– Vi är så skrivbordsfixerade i dag. Vi tror nästan inte att man kan vilja arbeta med kroppen. Men här ser vi människor som, bortsett från de dåliga villkoren, trivs med sina jobb. De bär en otrolig kunskap och erfarenhet som också sitter i kroppen. Det var vad vi ville visa. Arbetarnas stolthet över arbetet.

TEXT: SARA MARTINSSON

FOTON FRÅN BOKEN: ELISABETH OHLSON

Lars Henriksson menar att industrierna har en viktig del i klimatomställningen.

Grön omställning i industrin

Lars Henriksson är bilarbetaren och den fackliga kämpen som sätter klimatfrågan i fokus. Vid en ytlig blick kanske det ser ut som motsägelser. Frågar man honom själv är det precis tvärtom: "För att rädda jobben måste vi rädda jorden".

De flesta till vänster skulle nog skriva under på att vårt mål är klimaträttvisa. Den klimatomställning som vi vet måste till, måste samtidigt utformas så att den slår mot och bekostas av de som tjänar de grova pengarna på att förstöra planeten, och som är ansvariga för de stora utsläppen. I bästa fall: så att den i sig själv blir en hävstång för utjämning och jämlikhet.

Dels handlar det förstås om att rättvisa är ett mål i sig. Men lika mycket om att det måste till ett historiskt, politiskt block som förmår driva igenom de massiva förändringar av vårt sätt att leva på som det handlar om. För samtidigt som en absolut majoritet säger sig vilja se krafttag för att stoppa klimatförändringarna är det långt ifrån givet att konkreta förslag får samma stöd.

Alltså måste vi fråga oss: hur bygger vi en allians som faktiskt förmår formulera och genomdriva klimaträttvisa?

Det är svårt att tänka sig en person med bättre förutsättningar för att svara på de frågorna än Lars Henriksson. Aktiv socialist

under mer än fyra decennier, och under ungefär lika många år bilarbetare och fackligt aktiv på Volvos Torslandaverken. Sedan knappt 15 år är han också en hängiven klimataktivist.

Hur kom du personligen till klimatfrågan?

– Jag tog mina första politiska steg i just miljörörelsen på 1970-talet, men under många år på Volvo var jag i praktiken inte aktiv. 2007 läste jag Andreas Malms bok *Det är vår bestämnda uppfattning att om inget görs nu kommer det att vara för sent* och drabbades av insikten "är det så här jävla illa?" Detta var också när klimatfrågan var oerhört uppmärksam, och alla pratade om hur vi skulle ställa om ekonomin för att rädda klimatet.

– Sen kom finanskrisen och plötsligt åkte allt det där ut genom fönstret. Istället pratade alla plötsligt om hur vi skulle kunna producera så mycket bilar som möjligt. Och jag tänkte att det där går ju inte – vi måste hålla två tankar i huvudet samtidigt. Vi måste kunna försvara jobben och försvara

Lars Henriksson

Bor: Göteborg

Ålder: 64 år

Familj: Gift med Kirsti sedan över 40 år. Barn och barnbarn

Gör: Jobbar på Volvo i Torslanda. Fackligt aktiv sedan en vild strejk bröt ut efter bara någon månad. I dag skyddsombud

Tillsammans med arbetskamrater ger han ut fabrikstidningen Kvasten

Politik: Varit engagerad i det som till nyss var Socialistiska Partiet, i dag ombildat till Socialistisk Politik

Fritid: Skriver, bland annat i Göteborgs-Posten och i veckotidningen Internationalen

"Samtidigt har facket en oerhörd tyngd, och skulle kunna vara en oerhörd kraft för att driva på."

jorden! Där någonstans började mitt nuvarande engagemang.

Din bakgrund i bilindustrin, har det gett dig något särskilt perspektiv på klimatfrågan?

– Jag har ju stött på en del människor i klimatrörelsen som säger "Va fan, bilindustrin, det är väl bara att låta den gå i putten?". Då har man effektivt isolerat sig från alla människor som måste arbeta för sin brödföda. Jag vet också att bilindustrin bevisligen är omställningsbar – det görs hela tiden. Jag har "skruv och mutterkunskapen", och vet vad som kan och måste göras. Men det handlar också om insikten att omställningen måste komma underifrån, annars kommer den inte att komma alls.

Från din position som fackligt aktiv - hur uppfattar du att facket jobbar med klimatfrågan?

– I samband med krisen 2008 var fackets huvudkrav subventioner till bilindustrin. Förutom att det är håll i huvudet så är ju chansen noll att få stöd utanför fabriken för linjen att påskynda jordens undergång. Om vi istället gått ut med att "vi kräver statliga ingripanden, och vi

ställer oss till förfogande för att ställa om för samhällets bästa" hade det ju funnits en annan möjlighet att bli en del av en social rörelse och skapa politiskt tryck.

– Samtidigt har facket en oerhörd tyngd, och skulle kunna vara en oerhörd kraft för att driva på. Där tycker jag att miljörörelsen borde utmana facket på ett annat sätt än i dag. Det finns också många bra krafter inom facket, till exempel Transport och Byggnads, som har drivit på hårt för klimathandlingsprogram och förslag för omställning till mindre transporter och andra sätt att bygga på, till exempel.

Du brukar säga att klimatomställningen måste ske i samarbete med de som jobbar på golvet i industrin. Vad menar du med det?

– Ännu hellre med de på golvet som drivande kraft. För att komma dit handlar det inte om att folk ska förstå det här med att klimatet är ett problem – det förstår de allra flesta redan. Men trots allt som händer med översvämningar och skogsbränder är det fortfarande abstrakt för de flesta människor. I en situation där jobben hotas, och klimatomställningen blir en utväg, ett sätt att rädda jobben, då blir det verkligen påtagligt. Där måste vi utgå från de vars jobb faktiskt är hotade.

Arbetsplats. Lars Henriksson har arbetat på Volvos monteringsfabrik i Torslanda sedan slutet av 1970-talet.

FOTO: ADAM IHSE/TT

– Jag brukar säga att det finns för många bra förslag – det vi saknar är krafter som kan tvinga igenom dem. Allt vi säger är hur förnuftigt som helst, men det kommer aldrig att bli verklighet om vi inte har organisationen för att förverkliga det. Där måste ett starkt ben finnas på arbetsplatserna, hos de som faktiskt gör jobbet och också behöver se en framtid. Skolungdomar kan ju tyvärr sitta utanför Riksdagshuset tills de svälter ihjäl, men det kommer inte att drabba kapitalet. En timmes strejk på fabriken skulle däremot göra dem skitskraja.

Vänsterpartiets nya fokus på industripolitik har gett upphov till många olika diskussioner, inte minst bland klimataktivisterna. Vad tänker du om det? Går det att förena satsningar på industri med att rädda klimatet?

– För det första tycker jag att det är slarvigt att prata om industrin som om det vore en monolitisk enhet. Det är skillnad på de som jobbar i industrin och de som äger den. Vi arbetare har ett behov av jobb och försörjning, och som samhälle har vi ett intresse av viss specifik produktion. Det är inte kapitalets mål – deras målsättning är profit och att pressa löner.

"En timmes strejk på fabriken skulle däremot göra dem skitskraja."

– Men vi kan inte heller vara några tomtar som struntar i industrin. Det finns säkerligen vissa specifika industrier som måste läggas ner – hela fossilindustrin med oljetankers och raffinaderier till exempel.

– Det finns en tredje väg: nej, inte bara "satsa på industrin", nej inte bara "alla ska odla morötter". Vi måste säga: rädda jobben, använd industrin till att göra det som är nödvändigt för omställningen. Men det är inget vi kommer kunna driva igenom i samförstånd med de som äger industrin. Där har vi drastiskt motsatta intressen.

Du har tidigare skrivit att Vänsterpartiet ofta låter som att det handlar om att "välmenande politiker ska ordna allt". Om vi ändå tänker oss att ett politiskt parti kan spela en roll i klimatomställningen, vad tänker du att den kan och bör vara?

– Jag tror att den är jätteviktig, och det finns mycket intressanta exempel på det. Inte minst handlar det om hur sociala och fackliga rörelser behöver ha brohuvuden i institutionerna. Och det handlar om att försvara allmänningarna och det gemensamma, alla de saker som vi redan "ryckt ur kapitalets klor". Där är det avgörande

Klimatfokus.

Sedan 15 år tillbaka är
Lars Henriksson en hängiven
klimataktivist.

med parlamentariska förankringar, men de måste hela tiden också bäras upp av en bredare rörelse för förändring.

– Det vi måste åstadkomma för att rädda klimatet är ju oerhört drastiska förändringar på samhällsnivå, och därför måste det finnas politiska aktörer på den nivån som bär upp dem. Där tror jag att ett parti som Vänsterpartiet har väldigt mycket att tillföra. Men det handlar om att se sig själv som ett uttryck för sådana rörelser, och bidra till att bygga upp dem. Det handlar om att förskjuta styrkeförhållandena i samhället, förskjuta idén om vad som går att göra.

– Men det viktigaste är att komma ihåg: detta är inte en fråga om att ha de listigaste förslagen, utan om att vinna en politisk kamp. I varje fråga och inför varje förslag måste vi fråga oss: hur stärker det här rörelsen, och hur stärker detta sammanhållningen? Ju starkare den är desto större chans har vi att faktiskt lyckas.

TEXT: SAM CARLSHAMRE

FOTO: TOMAS OHLSSON

Swisha en gåva! Alla pengar går oavkortat
till personer i papperslöshet.

123 152 49 58

ingenillegal.org/stockholm

Vad sjutton betyder...

Alienation

I det här numret förklarar vi alienation och reifikation. Vad innebär det, och hur hänger det ihop med den ständiga varuformen?

Alienation kanske låter som något som främst drabbar svärmodiga unga excentriker. Enligt många marxister är det tvärtom något typiskt för oss alla – inte minst på jobbet.

I den förra artikeln såg vi att själva detta att saker och ting framträder som varor är det som definierar kapitalismen. Inte bara ”saker och ting” heller: i och med att vi är tvungna att löne-arbeta för att överleva förvandlas vår förmåga till meningsfull och målinriktad verksamhet till något vi förhåller oss till som en vara vi säljer. Det är också i och kring lönearbetets obestridliga faktum som den marxistiska diskussionen om fenomenet alienation kretsar.

I dagligt tal menar vi med alienation – med en lite ålderdomlig synonym: förfrämligande – att en person är eller känner sig främmande inför världen eller inför sig själv som människa. Av vissa mer svärmodigt lagda har den till och med framhållits som det mest utmärkande för ”den moderna människan”, och som självstillstånd kan det tolkas både psykologiskt, etiskt, sociologiskt eller till och med teologiskt.

Genom arbete ges uttryck

Marx själv använde begreppet alienation ofta och gärna i sina så kallade ungdomsskrifter, de verk som han skrev innan sin 30-årsdag, men som med några få undantag inte publicerades förrän nästan 100 år senare. Hans grundidé, starkt inspirerad av Hegel, är både enkel och slående: det är genom sitt arbete som människan ger uttryck åt sig själv, och produkten av hennes arbete är alltså en ”objektifiering” av henne själv. Men i och med att produkten av lönearbetarens arbete under kapitalismen tillfaller kapitalisten snarare än henne själv, blir alltså hon alienerad från sin egen existens. Därav följer att uppdelningen av samhället i två huvudsakliga klasser – de ägande och de (löne)arbetande – också definitionsmässigt leder till de senares alienation.

I Marx ”mogna verk” (*Kapitalet* till exempel) dyker begreppet däremot sällan eller aldrig upp. Givet att ungdomsskrifterna länge förblev otryckta och okända föll det därför på den ungerske marxisten Georg Lukács att ”baklängeskonstruera” en marxistisk teori om alienation, med utgångspunkt i de ekonomiska kategorierna i *Kapitalet*. I sin *Historia och klassmedvetande* (1923) gjorde han just det, och han tog sin utgångspunkt just i avsnittet om varan.

Reifikation – förtingligande

Snarare än alienation talade Lukács om reifikation – förtingligande – men idéerna liknar varandra: Under kapitalismen framstår världen som en mängd förstelnade ”föremål”. Föränderliga och flytande fenomen som historiska och sociala konventioner eller relationer mellan människor framträder som fasta och isolerade fakta. Reifikationen gör inte heller halt vid våra egna kroppar och våra psyken – till och med våra egenskaper och förmågor blir till lösryckta atomer, som möter oss som något främmande.

Men i förlängningen är reifikationen inte något privatpsykologiskt, utan något typiskt för hela det borgerliga samhället som sådant. Både dess ideologi och dess vetenskap blir oförmögen att förhålla sig till helheten. Värt att fundera på i en tid som vår, så besatt av både värdet av ”fakta” och samtidigt så oförmögen att se de långa linjerna och stora sammanhangen.

Sam Carlshamre

Sam Carlshamre är doktorand i semitiska språk vid Lunds universitet och tidigare sekreterare vid Centrum för marxistiska samhällstudier (CMS). Nu arbetar han på Vänsterpartiet. Läs fler begreppsförklaringar i tidigare nummer – numren finns även som pdf på vansterpartiet.se/rott.

Klimatet kräver en annan ekonomi

Rött har träffat Vänsterpartiets klimatpolitiska talesperson Jens Holm och diskuterat ekosocialismen med utgångspunkt i sommarens extremväder, FN:s senaste klimatrapport och hans nya bok *Pandemin som möjlighet*.

I en alarmerande rapport visar FN:s klimatpanel att klimatet nu förändras mycket snabbt på jorden. Glaciärer smälter, öknar breder ut sig och korallrev bleks och dör. Bränder, översvämningar och stormar blir mer intensiva. I somras förvandlades tyska gator till floder, det var 49 grader i Kanada och svåra bränder i Grekland. Rapporten konstaterar också detta: ingen kommer undan klimatförändringen. Aldrig har det varit så mycket koldioxid i atmosfären, och särskilt värmeböljor kopplas starkt till människans utsläpp. Rapporten bekräftar att om vi vill begränsa klimateffekterna behövs det mycket ambitiösa utsläppsminskningar.

”Ingen kan vara en sann socialist eller marxist i det tjugoförsta århundradet utan att erkänna det fulla allvaret av planetens ekologiska kris. Antingen är vi i framkanten av kampen för att skydda jorden som ett hem för mänskligt liv, och ett hem för oräkneliga arter, eller så är vi på den sidan som innebär systemets kreativa utrotning av jorden som vi känner den.” Så hårt uttrycker sig John Bellamy Foster, sociologiprofessor, författare och nestor i klimatkampen i en intervju med The New Left.

Pandemin har gett nya politiska tankar

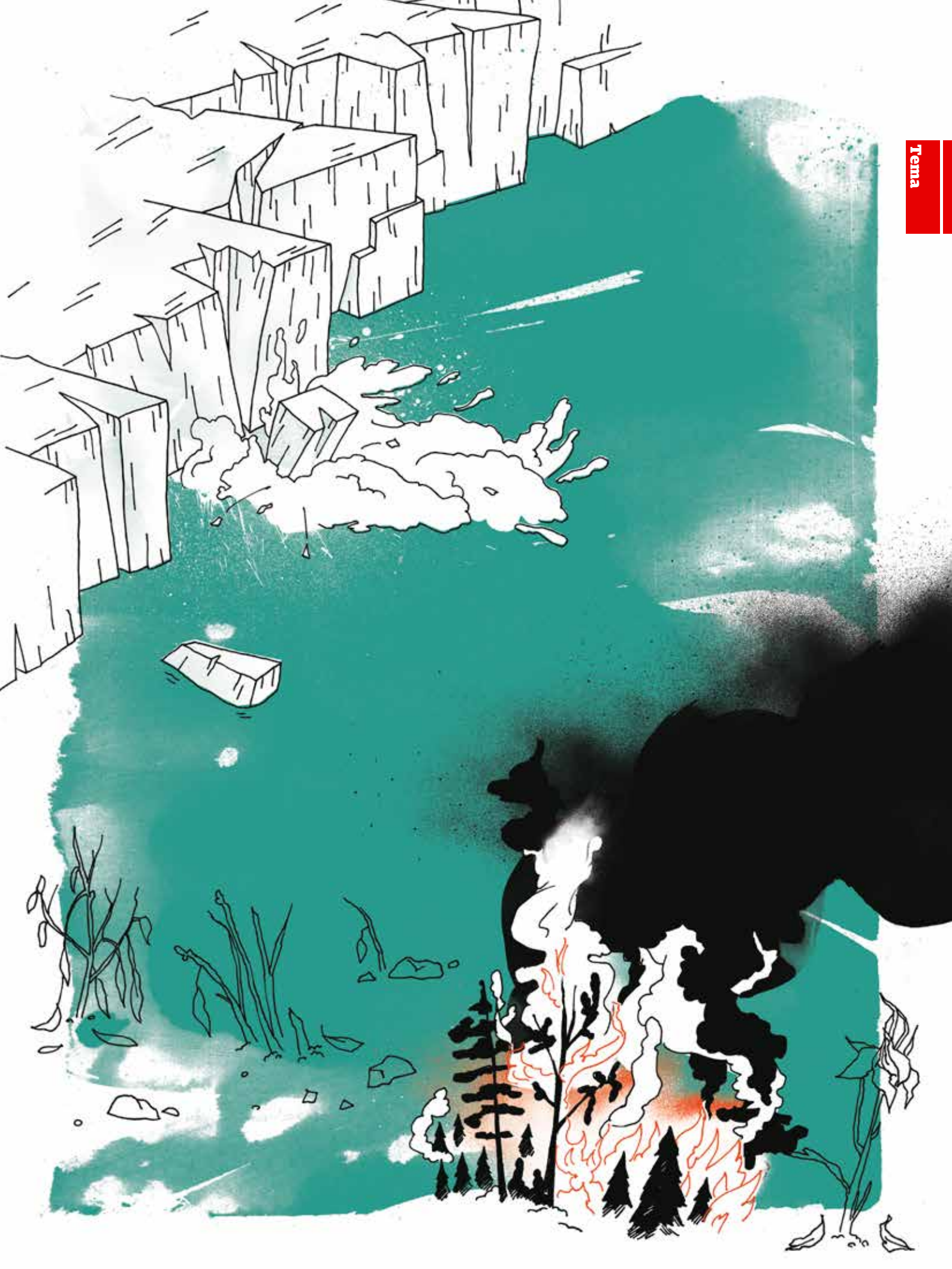
Vänsterpartiets klimatpolitiska talesperson Jens Holm tar kampen på lika stort allvar. Ändå innehåller hans aktuella

andra bok, faktiskt, mycket hopp. Utgångspunkten är pandemin, covid-19, som svept över världen och tragiskt tagit så många liv. Men även gett liv åt nya politiska tankar och förslag om hur samhället kan förändras. Jens Holm inleder med att citera Winston Churchill, som lär ha yttrat ”låt inte en bra kris gå till spillo”, och det är just precis vad vi inte borde, menar han.

– Under pandemin såg vi ett viktigt skifte. Människor upptäckte och värdesatte relationer på ett nytt sätt. Vi upptäckte och värdesatte vår relation till naturen, och djuren. Våldigt många har lärt sig att smittor i form av pandemier härrör från djurriket, men de mångfaldigas och sprids lavinartat först när de landar i djurfabrikerna där de muterar – i kycklingfabriken, i minkuppfödningen – och sedan sprids vidare i muterad form till människor. Det här är helt och hållet ohållbart och det har gått upp för många.

– Jag tror att stödet för att avveckla intensiv djuruppfödning med djurfabriker, transporter och gigantiska slakterier i dag är större än på länge. Vi kan börja med att stänga pälsindustrin, som varit grogrund för muterade virus.

– En så här stor förändring över hela världen gör något med människor, det vore naivt att tro något annat! säger Jens Holm med eftertryck. 📌

När han var ung student i Uppsala handlade ekosocialism mer om att ta ett personligt ansvar. Att han själv i vardagen skulle påverka andra, att personligen leva som han lärde, leva ekologiskt och socialt hållbart.

– Nu ser jag mycket tydligare att vi måste styra om ekonomin så att hela ekonomin blir hållbar. Vi måste gå ifrån flera decennier av nyliberalism och åtstramningspolitik till en helt annorlunda ekonomisk politik som är mycket mer expansiv, men expansiv på de områden och på de sätt som naturen tillåter.

Går det att vara hoppfull i den här processen?

– Ja, alternativet är att dra en matta över sig och kapitulera, och det kan aldrig vara ett alternativ för vänstern. Och vi i vänstern har en stor fördel och det är att när vi lyckas presentera våra förslag vet vi att de gynnar det stora flertalet i samhället, så vi kan bygga en folklig förankring för vår politik.

Jens Holm anser att vi borde ha en Lex Preem, som han kallar det, en lagstiftning i Sverige som säger att etablerandet av nya företags verksamheter

inte får strida mot Sveriges klimatmål. Någon sådan lagstiftning har vi inte i dag. Han anser också att vi behöver förbjuda fossila drivmedel och fossil energi överlag. Vi behöver förbjuda bilar som drivs med bensin och diesel och investera aktivt i kollektivtrafiken och taxiflottan, helst så att de går över helt och hållet till elektriska fordon.

– Vissa företag kommer inte att vilja eller kunna vara med i den omställningen och de kommer att gå under. Andra företag och verksamheter kommer att uppstå. Så är det bara, så är det i alla stora transformationer.

Om vi tittar på några av de svenska storbolagen: LKAB, SSAB, Cementsa, Volvo. Alla säger nu att de vill ställa om för att ha en hållbar produktion, men det kräver mängder med el. Hur ser du på deras möjligheter att bli gröna?

– Jag tror verkligen att bolagen inom det som kallas Hybrit menar allvar. Vattenfall, LKAB, SSAB, den svenska järn- och stålproduktionen och gruvnäringen,

jag tror att de är seriösa när de säger att de vill gå över till en helt och hållet fossilfri produktion utan utsläpp. Att de behöver väldigt mycket el är nästan det lättaste i det här. Därför att elkablar, elledningar, produktionen av el, kan byggas upp även om det är stora investeringar som krävs. Men sen gäller det ju att de verkligen gör den här omställningen på riktigt.

Jens Holm syftar till exempel på Cementa på Gotland, som varit i fokus för sommarens debatt kring tillståndet att bryta mer kalk, eftersom grundvattnet hotas. Många företag och även fackförbund menar att Sverige kommer att få brist på cement och tillståndet har förlängts tillfälligt, men miljörörelsen är skeptisk.

– Det är uppenbart att Cementa under lång tid inte har tagit tillräckligt ansvar för grundvattnet och miljön i vidare bemärkelse. Därför är jag inte förvånad över Mark- och miljööverdomstolens dom, säger Jens Holm.

Industrierna måste ta risker

Det råder även tveksamhet kring hur företaget ska minska sina utsläpp vid produktionen av betong. Cementa avser att trycka ner de stora utsläppen i berggrunden igen, som en koldioxidlagring, men, påpekar Jens Holm, det är en teknik som ännu inte finns i en uppskalad och industrialiserad form.

– Det är väldigt osäkert att förlita sig på deras planer, jag tycker att de här industrierna måste vara beredda på att ta merparten av de investeringarna själva. Det är stora risker de tar, men de måste ta de riskerna. De får räkna hem investeringen på betydligt längre sikt än med dagens kortsiktiga och oansvariga marknadstänkande.

Det här är ändå inom ramen för ett kapitalistiskt system? Hur ser du på att det systemet överhuvudtaget kommer fortleva?

– Det är ju så vårt ekonomiska system ser ut i dag, men jag och Vänsterpartiet vill ha en ekonomi som inte är baserad på kapitalism, utan som

baseras på långsiktiga, hållbara investeringar för hela samhället. Men tittar vi på dagens ekonomi finns mycket av ägandet redan i offentliga händer. Ta LKAB, 100 procent statligt bolag. Vattenfall 100 procent statligt bolag. I de andra bolagen finns stora pensionsfonder, även dem kan man ju påverka genom ägandet.

Är det alltså möjligt att fortsätta ha privata företag i ett ekosocialistiskt samhälle?

– Ja, det kan fungera bra inom ramen för ett socialistiskt samhälle, men det som inte fungerar är kapitalismens grundläggande funktionssätt. Det handlar om att kapitalismen bygger på en ständig expansion, kapitalismen måste hela tiden öka, hela tiden måste ekonomin växa och äta sig in i nya områden för att fortsätta generera en profit till ägarna.

– Från vänster har vi kritiserat kapitalismen för att den ofta genererar vinstmaximering genom att exploatera arbetarklassen, men kapitalismen är ju också extremt expansiv när det gäller naturresurser och söker hela tiden nya naturresurser att exploatera och vill göra det till lägsta tänkbara pris. Den där rovdriften, det är den vi måste komma åt. Därför är kapitalismen ett produktionssätt som vi behöver ersätta med en helt och hållet annan ekonomi som inte baseras på den där ständiga ackumulationen.

Vad finns det för insikt om den här problematiken, globalt och i Sverige? Vilket håll går utvecklingen åt?

– I dag har vi en kapitalism på steroider. Kapitalismen är som ett skadeskjutet djur. Man söker desperat efter nya marknader att exploatera, man förlägger jättemycket produktion till Kina, som är världens största diktatur, där arbetare behandlas som de gjorde här i Europa för 200 år sedan; de har inga rättigheter, de har minimala löner och så vidare, och man kan exploatera naturen precis som man vill. Men jag tror att det här är de sista

"I dag har vi en kapitalism på steroider. Kapitalismen är som ett skadeskjutet djur."

dödsskälvingarna från kapitalismen. Alla ser att det här är ett ekonomiskt system som driver oss mot en avgrund, både socialt och ekologiskt.

Det finns också goda tecken som du nämner i din bok, som att Biden i USA gör en jättesatsning på klimatet. Du pekar samtidigt ut Sverige som senfärdigt när det gäller att göra liknande satsningar. Varför ligger Sverige efter?

– Huvudproblemet för Sverige är att vi är ett av de mest åtstramande länderna rent ekonomiskt i hela den industrialiserade världen. Både S-märkta och borgerliga regeringar har under decennier satt en ära i att ”spara i ladorna” istället för att göra de nödvändiga investeringarna. Internationellt säger vi att vi tar klimatet på stort allvar och visar upp fina mål för minskade utsläpp, men i praktiken ligger vi i bottenligan vad gäller offentliga investeringar. Och det beror på att vi har en åtstramningsekonomi fortfarande.

Men det här förändrades alltså under pandemin?

– Ja, det är därför jag ser att det finns en öppning. För under pandemin har regeringen lånat drygt 300 miljarder kronor för att rädda svensk ekonomi, rädda jobb och företag, men det här har egentligen inte varit några långsiktiga investeringar utan det är pengar som de har spräckt iväg bara för att företag inte ska gå i konkurs. Det kan ha varit viktigt, men ett problem med de här stöden är att regeringen har ställt alldeles för svaga motkrav, och därför har vi kunnat se utdelningar av stora bonusar till företagsledningar exempelvis. Regeringen har också gett flyget mer än tio gånger så stora stöd som järnvägen.

”Vi behöver investera i hållbar infrastruktur.”

– Det vi behöver göra nu går långt utöver de här stöden, det är att satsa lika mycket eller mer pengar på långsiktiga investeringar. Det är det som Biden har förstått, liksom många andra länder. De har drabbats hårt av pandemin men säger nu att vi måste se möjligheterna som pandemin visat för att bygga hållbara ekonomier, hållbara samhällen.

Så vad är det som skulle behöva göras i Sverige och i vilken ordning?

– Vi behöver investera i hållbar infrastruktur: rusta upp och bygga ny järnväg, bygga stråk av cykelvägar, hållbara godstransporter, både på järnväg och till sjöss. Vi behöver bygga om våra städer så att vi får städer utan massbilism, där man kan ta sig fram med bra kollektivtrafik.

– Sen har vi industrin, som står för nästa tredjedel av utsläppen. Här går det mycket via elektrifiering. Vi måste få bort kol och koks inom den svenska basindustrin. Vi behöver också se till att vi

FOTO: AGNES STUBER

Jens Holm

Ålder: 50 år

Bor: Stockholm

Familj: Fru, två barn och hunden Sally

Gör: Klimatpolitisk talesperson för Vänsterpartiet och ordförande i Trafikutskottet, tidigare EU-parlamentariker

Aktuell med: *Pandemin som möjlighet – så blir återstarten hållbar och rättvis*, 2021, Sjösala förlag

Tidigare utgivet: *Om inte vi vem*, 2017, Sjösala förlag

har ett skogsbruk som är mycket mer hållbart än i dag när vi inte tillämpar stora kalavverkningar. Det handlar också om att gå högre upp i värdekedjan, så att vi använder mer av träden till det som är beständigt, till exempel trähus och möbler, inte mal ner riktiga träd till flis.

– Vi behöver också omfördela inom ekonomin så att en större andel av ekonomin baseras på konsumtion av offentliga tjänster, och mindre på privat konsumtion. Det kan vi styra genom skatter och transfereringar, där höginkomsttagare och utsläppare bidrar mer till det gemensamma. En generellt förkortad arbetsvecka skulle också bidra positivt till detta.

Frågan om biobränsle har blivit mycket infekterad, också i och med att Miljöpartiet har låst sig vid samma ståndpunkt som skogsbolagen och inte vill kännas vid kritik mot att riktiga träd används i riklig mängd för att bli just biobränsle.

– Biobränsle bör bara produceras av restprodukter från jordbruk och skogen, men dagens biobränsleproduktion sätter stor press på skogsbruket och markanvändningen överlag. Det är

dessutom så att 80 procent av vår biodrivmedelanvändning kommer från importerade produkter. Vi är en av världens största importörer av biobränsle och det handlar till exempel om palmolja från plantager i Sydostasien. Vi behöver istället ha en strategi för att producera biobränslen i mindre utsträckning och just selektivt från restprodukter.

Tillbaka till den initiala frågan om ekosocialism. Det finns de som menar att miljörörelsen och arbetarrörelsen är svåra att förena, att det handlar om, i alla fall delvis, motstridiga intressen. Hur ska arbetarrörelsen och miljörörelsen lyckas bättre i försöken att inse att vi har gemensamma intressen?

– Jag tror att Vänsterpartiet har en helt unik roll här som en brobyggare, när det gäller att övertyga ekologiska aktiver för socialism och socialister att ekologiska frågor och kamp för jämlikhet och rättvisa hör ihop.

TEXT: ÅSA MATTSSON

ILLUSTRATION: LEODAN RODRÍGUEZ

Kalmars kommunala äldreomsorg en förebild

I Kalmar står Vardagas äldreboende tomt i väntan på att brukare ska flytta in. Det har det fått göra sedan ett år tillbaka. I staden, där Vänsterpartiet länge varit en del av den styrande majoriteten, är den kommunala äldreomsorgen nämligen helt dominerande.

– Vi har privata bolag som bedriver äldreomsorg här i kommunen, men de står verkligen för en försumbar del, berättar vänsterpartisten och kommunalrådet Liselotte Ross.

– Vi påbörjade ett stort reformarbete i omsorgsnämnden 2014 och har jobbat efter en långsiktig plan sedan dess. Nu har vi en äldreomsorg med heltid som norm, med en stor andel utbildade undersköterskor bland personalen, och med nära samverkan med fackförbunden.

Mycket redan åtgärdat

När Coronakommissionens delbetänkande förra vintern pekade på svagheterna i svensk äldreomsorg kunde Liselotte Ross och hennes kollega Richard Deichmann konstatera att mycket av problematiken redan var åtgärdat i deras kommun.

– Vår äldreomsorg klarade pandemin betydligt bättre än på många andra ställen i landet. Vi har arbetat länge med att skapa kontinuitet i vilka som arbetar med de äldre. För ett par år sedan hade en genomsnittlig hemtjänsttagare kontakt med 17-18

Liselotte Ross och Richard Deichmann i Kalmar.

anställda på en tvåveckorsperiod, nu är vi nere på 11. Det skapar trygghet för de äldre, inte bara när det är pandemi, förklarar Richard Deichmann.

Hur har då Kalmar lyckats undgå vågen av privatiseringar som drabbat många andra kommuner?

– Det handlar dels om vår långsiktiga plan, att vi aldrig behövt lappa och laga i äldreomsorgen utan alltid legat steget före behoven. Men också om att hålla de andra partierna i schack – vi sätter oss på tvären så fort det blir tal om privatiseringar. Vi vinner inte alltid, men de vet att här kan man inte sälja ut någon välfärd utan att det blir en fight, säger Richard Deichmann.

HAR NI NÅGOT PÅ GÅNG I DIN FÖRENING?

Skicka tips till martin.thastrom@vansterpartiet.se för att synas i Landet runt!

Stora ambitioner för den kyrkliga vänstern

Nyligen hölls kyrkoval i Sverige. Vänsterpartiet ställde inte upp i valet, men det gjorde den politiskt obundna organisationen ViSK. Vänstern i Svenska Kyrkan. När den här tidningen går i tryck har valet ännu inte hållits, men det är tydligt att kyrkovalet i år blir en viktig strid mellan vänstern och extremhögern.

– Sd och AfS har i flera år försökt vrida kyrkan bort från dess sociala arbete, från stöd till flyktingar och engagemang i feminism och HBTQI-frågor, säger vänsteraktivisten Daniel Sestrajcic.

– Att vänstern tar plats i kyrkoledningen är inte bara viktigt för dess 5,5 miljoner medlemmar, det är också viktigt för samhället i stort. Extremhögern har använt kyrkovalet som en språngbräda in i de andra valrörelserna och Svenska kyrkan är dessutom en viktig röst i samhällets politiska samtal.

ViSK har på kort tid tredubblat antalet medlemmar, och ambitionerna för årets val är höga. ViSK

kandiderar i dubbelt så många stift och tre-fyra gånger så många pastorat som i valet 2017. Tunga vänsterprofiler som Ulla Hoffmann och Ida Gabrielsson kandiderar och ett stort gäng kampanjarbetare har gjort ett hårt volontärarbete. Förhoppningen är att vinna dubbelt så mycket röster som i förra valet.

– Vi kan inte lämna kyrkovalet åt de blåbruna, det är alldeles för viktigt för att ge upp utan kamp, slår Daniel Sestrajcic fast.

FOTO: LASSE ANGANTYR

Regnbågsfärgat i Skåne

Vartannat år arrangeras WorldPride. I år var det Malmö och Köpenhamn som delade på värdskapet, en utmaning i pandemitider.

Under elva dagar i augusti satte jättefestivalen färg på den skånska sommaren. En av organisatörerna var vänsterpartisten Tove Karnerud.

– Att arrangera en sån här festival är alltid svårt, men med restriktionerna har det verkligen varit en utmaning. Till slut blev det både evenemang på plats och digitalt. Det går faktiskt att arrangera något så här stort smittsäkert, bara man tänker nytt.

– På sätt och vis har festivalen blivit mer tillgänglig och inkluderande än annars. De som inte kan delta på plats, för att de inte kommit ut eller av andra skäl, har ändå möjlighet att delta hemifrån.

Seminarier på Pridehuset har varvats med föreläsningar av Skånes Dansteater och Operan. Festivalen speciellt för tonåringar, Youth Pride, har varit väldigt uppskattad. Mycket av det som arrangerades finns också fortfarande att se på Malmö Prides hemsida.

I år arrangerades också en tredagars konferens, Human Rights Forum, där den ena dagen vigdes åt frågor om flyktingskap, gränser och

FOTO ANDREAS PAULSON

migration. Självupplevda berättelser stod i centrum.

Tove Karnerud hoppas att festivalen kan ha startat något i Malmö stads ledning.

– Nu när vi har arbetat tillsammans med festivalen i tre år tror jag att de har förstått hur mycket det ändå finns att förbättra i staden för HBTQIA-personer. Bara en sådan sak som hur representationen i stadens ledning ser ut, där finns mycket att önska.

Borlänge säljer olivolja åt alla

I år var Vänsterpartiet Borlänge för första gången återförsäljare av Jord & Frihets palestinska varor. På några veckor sålde partiföreningen av hela lagret av olivolja och Nablustvål – tvålar gjorda på jungfruolivolja.

– Det var ett riktigt lyckat sätt att möta människor, stödja Palestina och väcka uppmärksamhet för frågan, hälsar partiföreningens ordförande Rikard Rudolfsson.

Örebro län samordnar på YouTube

I Örebro län, ett stort och spretigt distrikt med tolv föreningar med olika förutsättningar, har vänsterpartister länge funderat på ett bra sätt för samverkan och samarbete. Svaret blev en egen Youtube-kanal, gemensam för distriktet och länets föreningar.

– Istället för att varje förening ska ha sin egna kanal, där det kanske blir svårt att hitta ut till de som är intresserade, samlar vi allt som föreningarna och vi på distriktet producerar, berättar distriktsordförande Malin von Wachenfeldt.

På kanalen finns både kortare filmer om lokala frågor och panelsamtal, ofta med Vänsterpartiets riksdagsledamöter. Det har ordnats panelsamtal om Las-församlingar med Ali Esbati, om

Prides historia med Malin Björk och frågestund med Nooshi Dadgostar. Kanalen har också använts för distriktets evenemang, som kvinnodagen den 8 mars eller 1 maj. I höst planeras en föreläsning om antirasistiskt arbete med Christina Höj Larsen.

En nyanställd politisk sekreterare kommer att stötta partiföreningarna i att producera ännu mer eget filmmaterial.

– Vi tror att detta är ett jättebra sätt att nå ut med vårt budskap och troligtvis kommer vi enklare att nå både medlemmar, väljare och potentiella väljare. Det här kommer att bli en viktig satsning inför valet, intygar Malin von Wachenfeldt.

Det går att hitta kanalen genom att söka på Vänsterpartiet Örebro län på Youtube.

"Att vara bibliotekarie är en del av min själ"

Hon trodde aldrig att hon skulle bli författare. Men med ett jobb som bibliotekarie öppnades nya möjligheter. Rött har träffat Balsam Karam för att prata om romanen *Singulariteten* och om de politiska slag som just nu utspelar sig på våra bibliotek.

Redan i prologen till Balsam Karams andra roman *Singulariteten* ser en kvinna en annan ta sitt liv. Inledningen sätter precis den djupt sorgsna ton som sedan kommer att följa läsaren genom de tre olika berättelserna som texten länkar samman.

"En gestaltning av ett slags förlustens och flyktens ontologi", beskrev Dagens Nyheters Viola Bao boken som i sin recension. Hon kallade också Balsam Karam för "ett av Sveriges mest begåvade, originella och relevanta författarstjärnskott". Tänka sig. Hon som dessa översvallande ord beskriver hade ju inte ens själv tänkt sig att hon skulle skriva böcker.

– Författare var inget jag ville bli, säger Balsam Karam när vi ses en sommardag på ett café vid torget i Skärholmen, området i södra Stockholm där hon bor.

– Det är bara några år sedan jag förstod att skrivande var något jag skulle kunna syssla med mer än att kanske skriva en enda bok. Om jag drömde om att bli något när jag var liten var det snarare att få vara konstnär. Jag höll på mycket med bildkonst under uppväxten, och dessutom på ett väldigt målmedvetet sätt.

Hon beskriver hur hon som tolvåring på sommarlovet bestämde sig för att lära sig oljemåleri. Sedan gjorde hon det. Hon tycker fortfarande om att skapa med händerna. Syr, precis som mamma, som var sömmerska. Mammans rygg är förstörd sedan länge av det hårda arbetet och många års sittande på golv.

Balsam Karams pappa i sin tur har skador från tortyr som han utsattes för under kriget i Iran. Flykten till Sverige gick genom flera länder. När hon, mamma, pappa och syskon kom hit tidigt 1990-tal hade de redan varit med om en lång rad uppbrott. I familjens kurdiska bakgrund finns förlust och sorg med som bekanta följeslagare, så som de så ofta gör hos utsatta folkgrupper. I debutromanen *Händelsehorisonten* från 2018 utforskade Balsam Karam den trösterika tanken om att martyrer aldrig dör.

– Där den första boken handlade om att hedra livet hos huvudpersonen som dör handlar den andra om att låta den bottenlösa sorgen ta över, säger hon om hur döden får en annan roll i *Singulariteten*.

– För mig samexisterar de här böckerna. I den första finner man ett hem, i den andra fördrivs man från ett. *Singulariteten* är baksidan av *Händelsehorisonten*. En bok om att inte hålla ihop. Den var på många sätt fruktansvärd att arbeta med.

Hittade ett posttraumatiskt språk

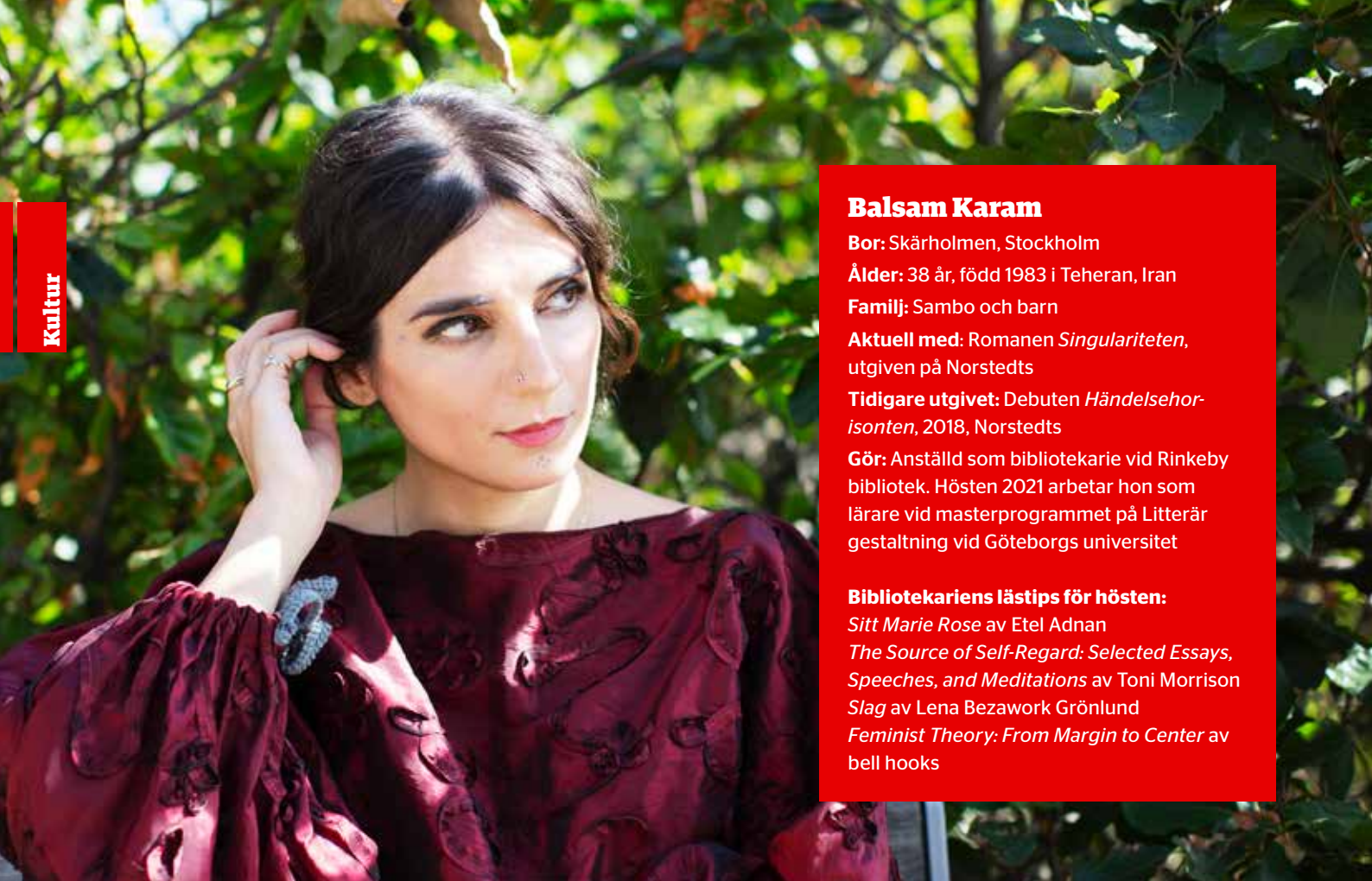
Hon säger att hon ville hitta ett posttraumatiskt språk. Försöka berätta så som en hjärna som lider av posttraumatiskt stressyndrom fungerar.

– Jag ville fånga den där känslan av att verkligheten och det förflutna sker samtidigt, säger hon.

– Om man lider av PTSD kan ju exempelvis en viss doft göra, inte att man påminns om en viss händelse eller tid, utan att

Mycket av Balsam Karams livserfarenheter återspeglas på olika sätt i hennes senaste roman *Singulariteten*.

Balsam Karam

Bor: Skärholmen, Stockholm

Ålder: 38 år, född 1983 i Teheran, Iran

Familj: Sambo och barn

Aktuell med: Romanen *Singulariteten*, utgiven på Norstedts

Tidigare utgivet: Debuten *Händelsehorisonten*, 2018, Norstedts

Gör: Anställd som bibliotekarie vid Rinkeby bibliotek. Hösten 2021 arbetar hon som lärare vid masterprogrammet på Litterär gestaltning vid Göteborgs universitet

Bibliotekariens lästips för hösten:

Sitt Marie Rose av Etel Adnan

The Source of Self-Regard: Selected Essays, Speeches, and Meditations av Toni Morrison

Slag av Lena Bezawork Grönlund

Feminist Theory: From Margin to Center av bell hooks

"I dag känner jag att vara bibliotekarie är en del av min själ, på något sätt."

man faktiskt upplever det som att man befinner sig på precis den platsen och i tiden där man kände doften. Om någon upplever en förlust som präglar en oerhört starkt kommer varje ny förlust därefter att återuppväcka alla tidigare förluster.

Traumat lever alltid vidare i kroppen, oavsett vart man färdas eller hur mycket livet förändras. "Det här är inte övergående", som bokens jag säger till kuratoren, som vill att hon ska gå vidare efter att ha förlorat sitt barn i magen. Kvinnor som förlorar barn är ett återkommande tema i *Singulariteten*. Både hon som tar sitt liv i prologen och hon som ser detta ske för enas av att barn försvunnit eller dött. Balsam Karam själv förlorade en dotter under arbetet med debutromanen, bara tre dagar innan förlossningen. I dag när hon talar om sina barn säger hon att hon har "tre. Två levande".

Känslan av att vara dömd

Också erfarenheten av att komma från ett land till ett nytt delar hon med karaktärerna i bokens sista del. Där är språket annorlunda, går snabbare, slungar läsaren framåt med hjälp av korta anekdoter från röster vid sidan av majoritetsbefolkningen. Klasskompisarnas lätthet att få sommarjobb. Deras hånskratt åt mammans finaste kläder. Kollegornas frågor om

tvångsäktenskap. Barnets ständiga uppdrag som tolk åt föräldrar vid myndighetskontakter. Sammantagna formar dessa brottstycken en känsla av kvävande hopplöshet.

– Om man har trauma och förlust i sin historia, sin folkgrupp eller sin familj, är det oerhört lätt att man börjar leva med en känsla av att vara dömd, säger Balsam Karam.

– Man blir övertygad om att framtiden bara kommer att innehålla fler och fler förluster. Jag tänker att det finns en parallell där till hur människor som inte tillhör den vita majoritetsbefolkningen kan känna. Studier har ju till exempel visat att om en afrosvensk person vill ha ett jobb krävs motsvarande doktorandutbildning. För en vit majoritetsperson räcker det att ha gått gymnasiet. Hur motiverar man människor till studier när arbetsmarknaden ser ut så?

Hon säger att även om hennes föräldrar kanske inte hoppades på att hon skulle bli just författare fanns ingen tvekan hos dem om att dottern skulle få jobb bara hon utbildade sig. Hon valde ett naturvetenskapligt program på gymnasiet. Var intresserad av rymden, "sedan var fysiken jättetråkig när jag väl kom dit". Därefter följde studier på Biskops-Arnös författarskola och senare Litterär gestaltning på Göteborgs universitet. Att hon ens kunde börja där

tillskriver hon att hon fick anställning på ett bibliotek. Ironiskt nog, kan man tycka, var det först när hon inte blev författare som hon kunde bli författare.

– Jag hade aldrig kunnat börja på Litterär gestaltning om jag inte fått min tillsvidareanställning, säger hon.

– Jag hade inte haft råd. Jag hade fått skriva på kvällar efter mitt heltidsjobb. I dag känner jag att vara bibliotekarie är en del av min själ, på något sätt. Yrket innehåller så mycket som jag tycker är viktigt. Jag trivs väldigt bra med att ha ett arbete som jag vet gör skillnad i människors liv.

Politiska slag på biblioteken

De senaste åren har hon jobbat på Rinkeby bibliotek. Främst med ett projekt som syftat till att öka läslusten hos barn och unga. Men precis som alla bibliotekarier i dag har även hennes arbetsuppgifter innehållit det mesta. De senaste åren har rapporterna om bibliotekariernas stressiga vardag avlöst varandra och nyheterna har fyllts av vittnesmål om stök, hot och våld bland bokhyllorna. Samtidigt vill den politiska högern, med SD i spetsen, skära ner på resurser, privatisera och styra vilken typ av böcker som ska finnas tillgängliga.

– Många politiska slag sker just nu på biblioteket, säger hon.

– Mycket av det som just nu sägs om oss bibliotekarier gränsar till rena lögner. Ofta hör man till exempel att på biblioteket frodas vänsteråsikter och det kan låta som om man tror att alla bibliotekarier är aktivister. Men tvärtom är bibliotekarier ofta utarbetade och sönderstressade. Vi försöker bara göra ett så bra jobb som möjligt och tillgodose de många behoven som besökarna har.

Hon beskriver hur en vanlig dag handlar lika mycket om att berätta om böcker som att hjälpa till med praktiska saker. Någon behöver en blankett, någon annan behöver låna dator, någon frågar om vägen någon annanstans, någon vill bara komma hemifrån för att få lugn och ro.

– Eftersom vi på Rinkeby bibliotek så länge arbetat med att vara närvarande från början i barns liv har vi blivit en plats där de känner sig hemma, säger hon.

– Barnen kommer till oss om de har problem. De skojar med oss, kanske testat de gränser. Men de vet att de alltid är välkomna nästa dag. Har vi inte tillräckligt med personal är risken att det blir stökigt och att barnen inte längre känner sig trygga och vågar komma dit.

Under pandemin höll Rinkeby bibliotek stängt varannan dag. Balsam beskriver vilket tomrum de låsta dörrarna skapade för besökarna. Hur viktigt biblioteket är blir extra tydligt när

Engagemang. Balsam Karam menar att biblioteket är en demokrati-fråga och vill se fler engagera sig i sina lokala bibliotek.

det plötsligt inte längre finns. Men eftersom den grupp som har störst behov av bibliotekets resurser inte är den mest röststarka i samhället är risken stor att frågan inte syns i debatten, menar hon.

– Jag upplever det som att många som är i min ålder och som tillhör medelklassen inte nyttjar biblioteket i den omfattning som de skulle behöva göra, säger hon.

– Många tycker om att prata om hur viktigt biblioteket är. Men vi måste kunna visa upp att vi har många lån och besökare om det ska bli politiskt tryck i frågan.

Vill se fler engagera sig

Hon säger att hon önskar att fler engagerade sig i sitt lokala bibliotek. Det finns nästan alltid en lättläst bokrinkel som behöver ledare, eller läxhjälp för barn som saknar vuxna. I en tid där högern riktar in sig på kulturen och vill dra ner på resurser måste alla som vill bevara biblioteken kliva fram. Det är trots allt där som mycket av det hoppfulla som vi eftersöker i samhället kan äga rum, menar Balsam Karam:

– Skulle vi förlora biblioteken skulle det innebära ett enormt demokratitapp. Vi finns inte för att det är trevligt att låna böcker. Vi finns för att information ska vara tillgänglig för alla medborgare. I grunden är starka bibliotek en demokratifråga.

TEXT: SARA MARTINSSON

FOTO: AGNES STUBER

Recensioner

En uppgörelse med många floskler

Sikta mot stjärnorna
Mariana Mazzucato
(Verbal)

BOK. Mariana Mazzucatos uppgörelse med nyliberalismen är inte nådig: NPM, "offentlig-privata partnerskap" med mera är extremt ineffektiva och dyra sätt att (misslyckas med att) lösa våra gemensamma problem på. Vad värre är: de skapar ett parasitär system, med en privat sektor som lever på att mjölka det offentliga på pengar. För att möta vår tids utmaningar måste det offentliga återta den ledande rollen i samhällsutvecklingen.

Resonemang som dessa vinner stadigt mark bland socialdemokrater och internationellt till och med bland många konservativa. I sig är det kanske inte så mycket att undra över: liksom kapitalismen omstrukturerades i grunden efter kriserna 1929 och 1973 måste den göra det även efter 2008 och 2020. Att det – givet det rådande systemets häpnadsväckande oförmåga att levera tillväxt och välbefinnande – kommer att innebära en återkomst för den starka, aktiva staten är ingen högoddsare.

För vänstern vore ett sådant skifte förstås välkommet: det skulle ge betydligt bättre förutsättningar för att bedriva progressiv politik. Men det garanterar inte heller att så sker. Så frågan återstår alltså: hur ska vänstern bäst utnyttja det för att faktiskt förändra de grundläggande maktförhållandena i samhället?

Här är Mazzucato tyvärr inte till stor hjälp. Problemet är inte att hon inte vill ifrågasätta kapitalismen som sådan, utan snarare den brist i analys och maktperspektiv som detta är ett symptom på. När det kommer till vad som bör göras varvas managementfloskler ("satsa på de villiga!", "uppdragsdriven ekonomi!") med förslag som i princip skulle innebära ett avskaffande av det nuvarande systemet: kollektivisering av "data", en ekonomi utan tillväxt och förstatliganden via investeringsfonder. Alltihop utmärkt, men knappast saker som kan genomföras "i samarbete med näringslivet", som Mazzucato verkar mena. **Sam Carlshamre**

Homo Consumericus
Max Gustafson (Placenta)

SERIEALBUM. I EWK-prisvinnaren Max Gustafsons femte bok trängs satiriska skämtteckningar över det mesta; välfärdsbolagens girighet, politikers oförmåga att agera mot klimatkrisen och sociala mediers makt över människan. Bilderna är enkla och uttrycksfulla, tilltalet slagkraftigt och rakt. Alla poänger är kanske inte sofistikerade, men det väntar ändå många goda skratt bland de drygt 50 teckningarna.

Martin Thåström

Kampdiktare i folkhemmet
Magnus Nilsson (Verbal)

BOK. När såg du en originaldikt i en av arbetarrörelsens tidningar senast? På Stig Sjödens tid var det vanligt, det fanns två litterära offentligheter. En (borgerlig) Bonnierstyrd, och en inom rörelsen; politiken och facken. Att Stig Sjödin från Sandviken blev så välkänd och respekterad berodde på att han blev stor i bägge, han var både politisk och konstnärligt trovärdig. Lärorikt om vad som skiljer Stig Sjödens tid från dagens poeters.

Åsa Mattsson

Filmen
Jaqe (Arketypt)

MUSIK. Det gick sju år mellan debuten och Jaques första fullängdsalbum, men det var väl värt väntan. *Filmen* är, trots en speltid på bara 20 minuter, ett epos. Fragmentariska, personliga texter om tiden som gått drar lyssnaren in i Jaques helt egna värld, byggd av psykedeliska gitarrlicks, barndomsminnen och skönsjungande gästartister. Det är det personligaste och kanske bästa svenska rapalbumet på flera år.

Martin Thåström

Ameen as resa
Anna Lindberg (Ekström & Garay)

BOK. Ibland lyckas en roman pricka in en skrämmande synkronicitet med verkligheten. Så är det med boken *Ameen as resa*. Boken är skriven i djup solidaritet med sina karaktärer, som är många och inspirerade av autentiska öden. Ibland har läsaren kanske lite svårt att hålla reda på vem som råkar ut för vad, men här finns en engagerande berättelse och ett myller av liv och sammanhållning, trots allt.

Åsa Mattsson

Skriv till oss vad du tycker om det här numret.
Adressen hittar du på sidan 2.

**VINN EN
BOK!**

Välresearchad och viktig måste-läsning

Amazon: Bakom framgången

Julia Lindblom
(Verbal)

BOK. Författaren Philip Roth sa en gång att makten ligger hos dem som bestämmer över fantasin. En gång var det kyrkan, sedan kom Hollywood, nu kan det vara Jeff Bezos på Amazon, shopping-kulturens master och en av världens rikaste män. Den 20 juli flög Bezos iförd cowboyhatt ut i rymden i sin raket New Shepherd, den nye herden, och vid läsningen av Julia Lindbloms välresearchade och känsloladdade reportagebok önskar man ännu mer att han blev kvar, innan han hunnit kolonisera även den, vilket han planerar. Långt under smilet från a till z i Amazons logga möter vi de lagerarbetare som packar prylarna i ett utstuderat mät-och kontrollsystem. En vara per sju sekunder, annars blir det anmärkning och kanske sparken. Många Amazonarbetare har dessutom bara tillfälliga sms-anställningar via bemanningsbolag.

Amazon försöker också, likt många av de andra globala techbolagen, dölja de verkliga konfliktlinjerna på arbetsmarknaden; facket

motarbetas, istället ska arbetsköparen vara din kompis. "Work Hard. Have Fun. Make History" står det på väggarna i de jättelika hangarerna där arbetarna springer, där ambulans får tillkallas när de anställda svimmar av utmattning. "Fulfillmentcenter" kallas dessa lagerlokaler på Bezos nyspråk.

Förutom att Julia Lindblom skrivit en bok som alla till vänster borde läsa, finns en bra sak att säga om Amazon: den enorma ägarkoncentration kan inte döljas. En lagerarbetare på Amazon skulle få arbeta i nio miljoner år för att få ihop till Bezos förmögenhet. I Julia Lindbloms bok visas också att anställda organiserar sig, trots att de riskerar avstängning. Det ordnas flera strejker och stödkaktioner. Det är hoppfullt!

Åsa Mattsson

100-årsfirande med avgörande budskap

Håkans Historia

Jag blev faktiskt lite glad när jag skyndade förbi fontänen på Sergels torg häromdagen. Kanske inte för den lite tramsiga titeln: "Ja, må den leva! Demokratin uti hundra år". Men riksdagens utställning till 100-årsjubileet av rösträtten kunde varit värre. Utflyttad från Gamla Stan till den hjärtpunkt där nära nog varenda demonstration travat förbi sedan invigningsåret 1968 kan budskapet tolkas: utan kamp och folkliga rörelser, ja rentav hot om revolution, inget demokratiskt genombrott.

Jo, faktiskt. Egentligen hade jag tänkt inleda upprört över hur det demokratiska genombrottet brukar skildras: Kloka liberaler som tillsammans med dåtida kvinnopetitioner till sist 1921 segrar – möjligen med arbetarrörelsen i marginalen. Det största sociala upproret i Sveriges historia, arbetarkvinnornas hungeruppror 1917, revolutionerna i Ryssland och Tyskland 1917 och 1918, arbetarrörelsens storstrejk 1902 mött av blodiga polisattacker, de tusentals virusdöda ungdomar som trots Spanska sjukan mobilise-

rade till massdemonstrationer senhösten 1918 för att bryta högerens motstånd... det mesta utelämnat i lärobokshistorien.

Små glimtar

Men de glimtar faktiskt fram på skyltarna ovanför Sergelarkaden och i utställningens "tittskåp" på riksdagens hemsida. Här finns ju folkrörelserna, arbetarkvinnornas svältkamp 1917, storfinansens skräck för revolution och högerens reträtt efter tyska kejsardömet fall.

Förstås bara glimtar och ingenting om arbetarråden som ville ha demokratisk makt också över ekonomin eller vänsterns massmöten för socialistisk republik, grundad på just arbetar-, soldat- och bonderåd, eller...

Men att utomparlamentarisk masskamp utgjorde kraften som bröt igenom högerväldet och rörde väg för demokratisk förändring är väl ett 100-årsfirande med avgörande budskap in i vår egen tid!

Håkan Blomqvist

FOTO HASSE HEDSTRÖM

Håkan Blomqvist,
historiker och medlem
i Vänsterpartiet.

Psst! Läs intervjun
med Håkan Blomqvist
i Rött 1-2021.

Att föra vänsterpolitik i EU – hur funkar det?

Många känner till att Vänsterpartiet har en EU-parlamentariker i Bryssel, Malin Björk. Men hur går arbetet egentligen till, hur driver man vänsterpolitik i EU? Vi ger en snabbguide.

EU-parlamentet består av 705 ledamöter, som väljs vart femte år. 21 av ledamöterna är från Sverige. För att få gehör för sin politik är det absolut bäst att tillhöra en partigrupp.

Vänsterpartiets ledamöter har ända sedan 1995, då Sverige gick med i EU, tillhört vänstergruppen The Left (GUE/NGL). Där samlas en ganska brokig samling europeiska vänsterpartier. Den stora gemensamma nämnaren mellan partierna är att alla arbetar för en ökad ekonomisk och social rättvisa. The Left är under denna mandatperiod tyvärr parlamentets minsta grupp. Vänsterpartiet samarbetar allra mest med partier som danska Enhedslisten och finska Vänsterförbundet, men vi har också bildat ett lite större samarbete, Now The People, där även spanska Podemos, franska La France Insoumise och portugisiska Bloco de Esquerda ingår.

Den största gruppen i EU-parlamentet är EPP, där svenska Moderaterna och Kristdemokraterna ingår (och tills nyligen även ungerska Fidesz). Därefter följer den socialdemokratiska gruppen, liberala Renew och den gröna gruppen. I högernationalistiska ECR ingår bland andra Sverigedemokraterna, spanska Vox och polska regeringspartiet PiS. Den mest högerextrema gruppen är ID, med partier som franska Rassemblement National och italienska Lega.

Lagstiftningsprocessen i EU går i princip till genom att EU-kommissionen (en jättelik byråkratisk apparat som ibland beskrivs som "EU:s regering") presenterar ett lagförslag som sedan medlemsländerna i Europeiska Rådet

och ledamöterna i EU-parlamentet förhandlar om.

När ett lagförslag landar i EU-parlamentet utses en ledamot ur en partigrupp som huvudförhandlare, eller "rapportör". Att vara rapportör ger ett ganska stort utrymme att föra in sina egna idéer om hur lagförslaget i fråga borde se ut. Övriga partigrupperna får därefter utse skuggförhandlare, som försöker se till att den egna gruppens synpunkter tas till vara. När de olika grupperna förhandlat sinsemellan lägger rapportören fram ett första förslag i det ansvariga utskottet. Där kan ledamöterna föreslå ytterligare ändringar. När förslaget antagits i utskottet går det sedan vidare till plenum, där hela parlamentet röstar om det. Därefter tar EU-parlamentets rapportör med sig förslaget och förhandlar med representanter för Rådet (alltså medlemsländerna). När parterna kommit överens om ett slutgiltigt förslag måste parlamentet godkänna förslaget en sista gång innan det kan träda i kraft.

Just nu är Malin Björk till exempel vänstergruppens förhandlare för ett lagförslag om klimatullar för varor som tillverkats i länder med lägre klimatkrav än i EU. Hon kommer då att regelbundet träffa de andra partigruppernas förhandlare och försöka få med så många av sina synpunkter som möjligt. När kommissionen presenterade förslaget sa Malin Björk att hon vill att tullarna ska gälla varor i fler sektorer än de som Kommissionen angett och att intäkterna ska öronmärkas för klimatarbete. Hon är också rapportör för ett lagförslag om ett europeiskt kvotflyktingsystem. Hur det går med förslagen får vi se under hösten och våren.

FOTO: QUENTIN BRUNO VANBERG/THE LEFT

Malin Björk och aborträttsnätverket All of Us mobiliserar framför EU-parlamentet inför en viktig omröstning om sexuella och reproduktiva rättigheter i juni 2021.

Malin Björks bästa tips för att öka vänsterns inflytande i EU-parlamentet

1. Bilda progressiva allianser

– Enda chansen för oss i vänstern att få igenom delar av vår politik är att vi är riktigt bra förhandlare och får med oss S-gruppen, de gröna, liberalerna och att vi samtidigt lyckas splittra högergruppen EPP, så att vi får tillräckligt stöd i de olika omröstningarna. Detta har vi faktiskt lyckats med i flera sammanhang, men alltför ofta gör de två stora grupperna upp och kör över oss mindre politiska grupper.

2. Starta och gå med i tvärpolitiska nätverk

– Med mina kollegor i EU-parlamentets hbtqi-grupp har vi sett till att hbtqi-frågor hamnat högt på EU:s dagordning. EU-kommissionen har till och med inlett en juridisk process mot Ungern och Polen för deras kränkningar av hbtqi-personers rättigheter. Det är något vi länge kämpat för. Jag har också varit med och bildat nätverket All of Us för att stå upp för aborträtten och andra SRHR-rättigheter. Tillsammans mobiliserar vi så att parlamentet aldrig tar ställning mot aborträtten.

3. Sök stöd och vänd dig utanför parlamentet

– EU:s institutioner befinner sig långt från människors

vardag, geografiskt och politiskt. Det är helt nödvändigt att samarbeta med aktörer som fackförbund, MR-organisationer, feministiska rörelser och klimataktivisterna. Lika viktigt är det att själv ta sig ut, se med egna ögon, träffa berörda, och organisationer. Det har varit helt centralt för mitt arbete med både de feministiska frågorna och migrationspolitiken. Det är också viktigt att vända sig direkt till väljare och partimedlemmar om vårt arbete, för mediebevakningen är ganska skral.

4. Arbeta med de nationella parlamenten (riksdagen)

– Det är viktigt att ha en gemensam strategi med de nationella beslutsfattarna för att påverka Sveriges hållning i olika frågor, för att öka pressen och debatten kring centrala EU-frågor. När en arbetar i EU-parlamentet är det också viktigt att behålla vänsterns EU-kritiska perspektiv. Det finns alldeles för många i EU-maskineriet som vill öka federalismen och ge EU mer makt. Även om vi gärna ser tuffare EU-klimatlagstiftning så är vi tydliga med att vi måste begränsa EU:s makt på andra områden, inte minst den ekonomiska politiken, arbetsmarknadspolitiken, och utrikespolitiken.

Hurra! Nu ska det handla om sociala medier-kultur!!

På t.ex. Instagram, som serietecknaren hämtar sin anekdotiska bevisföring från, hittar man en otrolig mängd konton som diskuterar destruktiva relationer och saluför gemenskap och empowerment.

Det huvudsakliga budskapet i den här miljön är att runt om dig finns förklädda fiender, människor som verkar mena väl men som i själva verket har onda avsikter.

Med toxic avses ibland psykiskt våld i nära relationer och budskapet hade kunnat komma från en kvinnojour. I nästa stund vidgas begreppet och inkluderar en mycket större bredd av mänskligt beteende.

han/hon kritiserar dig
is jealous of your success
has an answer for everything
they gossip a lot

they will roll their eyes at you
A toxic person is anyone who adds upset to your life
han/hon avger negativa vibbar

Toxic people, får vi veta, ska hanteras genom att "gå vid första slaget".

Som mamma och skattebetalare undrar jag bara om det här är en hälsosam kultur att odla?

Är det inte en viktig life skill att kunna typ... ta folk? Att kunna dansa den sociala dansen av att:

Jag menar inte att knega på i ett misshandelsförhållande -uppenbarligen- jag pratar om att se det bästa i alla missunsamma snälljåpar och skrytsamma pratkvävar därute.

Jag pratar om att arbeta sig igenom svårigheter med närstående

istället för att med kirurgisk kniv avlägsna dem ur sitt liv.

Finns det inte en risk annars att skapa ett slutet ekosystem av isolerade, misstänksamma individer som inte tål folk och bara pallar ligga hemma och scrola i ett flöde som bekräftar ens egen ansvarsfrihet?

